

Przegląd

Prawa Egzekucyjnego

CZASOPISMO NAUKOWE KOMORNIKÓW SĄDOWYCH

NR 11–12/2014

ISSN 1731-030X

Marek Kalinowski

Opinia dotycząca niektórych aspektów statusu
prawnego zastępcy komornika sądowego

Dariusz Przyczyna

Ochrona osób eksmitowanych przed bezdomnością
w świetle obowiązujących przepisów

Adam Wiśniewski

Zmiana statusu nieruchomości w toku egzekucji
uproszczonej – uwagi na tle zadania (kazuśu)
przygotowanego na egzamin komorniczy 2014

Przegląd

Prawa Egzekucyjnego

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Czasopismo naukowe komorników sądowych
Miesięcznik

KOMITET REDAKCYJNY:

REDAKTOR NACZELNY

Prof. nadzw. dr hab. Sławomir Cieślak

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski – prawo postępowania egzekucyjnego
Dr Tomasz Banach – prawo dotyczące ustroju samorządu komorniczego

REDAKTOR JĘZYKOWY

Mgr Magdalena Ruzicka – język polski

SEKRETARZ REDAKCJI

Dr Grzegorz Sikorski

RADA NAUKOWA

Prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski
Prof. dr hab. Vytautas Nekrošius
Prof. nadzw. dr hab. Andrzej Jakubecki
Dr Tomasz Banach
Dr Anna Barańska
Dr Zenon Knypl
Dr Michał Krakowiak
Dr Rafał Łyszczek
Dr Mariusz Sorysz

LISTA RECENZENTÓW CZASOPISMA

Prof. nadzw. dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska
Prof. nadzw. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ
Dr hab. Izabella Gil
Dr hab. Andrzej Jarocho

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

Redakcja nie zwraca niezamówionych tekstów oraz zastrzega sobie prawo do skracania tekstów. Uprzejmie informujemy, że przesłanie tekstu artykułu czy opracowania na adres redakcji wiąże się ze zgodą na jego ewentualne opublikowanie na łamach czasopisma i przeniesieniem na wydawnictwo przysługujących do niego praw autorskich. W przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających przeniesienie praw autorskich do tekstu na wydawcę, autor zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie redakcję. Redakcja zastrzega sobie także prawo do dokonywania w nadesłanych tekstach skrótów, poprawek stylistycznych, językowych i interpunkcyjnych, wprowadzania śródtytułów, a także innych zmian, niemających jednak wpływu na ich zawartość merytoryczną. Tezy zawarte w artykułach stanowią wyraz poglądów autorów i nie muszą odzwierciedlać poglądów Redakcji.

Nakład 700 egz.

Sopot 2014

ISSN 1731-030X

Currenda Sp. z o.o.

Aleja Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

tel. Sekretarza redakcji: 602 720 142

e-mail Sekretarza redakcji: grzegorz.sikorski@currenda.pl

tel.: 58 550 38 75, 58 550 38 76, faks: 58 550 38 75 w. 26

www.przeglad.currenda.pl

Drogim Czytelnikom i Autorom

życzymy

Wesołych Świąt Bożego Narodzenia

oraz wszelkiej pomyślności,

jak również wielu sukcesów

zawodowych i osobistych

w Nowym Roku

Wydawca

„Przeglądu Prawa Egzekucyjnego”,

Redaktor Naczelny,

Redakcja i Rada Naukowa Czasopisma

W NUMERZE:

ARTYKUŁY

- 5 Ochrona osób eksmitowanych przed bezdomnością
w świetle obowiązujących przepisów**
Protection of Evicted Persons Against Homelessness
in Light of the Current Legislation
*Dariusz Przyczyna, asesor komorniczy,
doktorant WPiA Uniwersytetu Jagiellońskiego*
- 25 Zmiana statusu nieruchomości w toku egzekucji
uproszczonej – uwagi na tle zadania (kazuś)**
przygotowanego na egzamin komorniczy 2014
Change of the Status of the Real Estate in the Course
of the Simplified Execution – Comments Made on Background
of the Tasks Prepared for the Bailiff Exam 2014
*Adam Wiśniewski, radca prawny przy Okręgowej Izbie
Radców Prawnych w Łodzi*
- 39 Nakład pracy komornika jako kryterium
ustalenia opłaty egzekucyjnej**
A Bailiff's Workload as the Determining Criterion
for the Enforcement Fee
*dr Zenon Knypl, sędzia Sądu Apelacyjnego
w Gdańsku w stanie spoczynku*

OPINIE

- 53 Opinia dotycząca niektórych aspektów statusu
prawnego zastępcy komornika sądowego**
Opinion Concerning Some Aspects of the Legal Status
for the Substitute Bailiff
*prof. zw. dr hab. Marek Kalinowski,
Katedra Prawa Finansów Publicznych WPiA UMK w Toruniu*

STRESZCZENIE Ochrona osób eksmitowanych przed bezdomnością w świetle obowiązujących przepisów

W aktualnie obowiązujących przepisach ustawodawca przyjął, że ochrona przed bezdomnością nie może mieć charakteru bezwzględnego. Stara się zapewnić proporcjonalne rozłożenie ciężaru ochrony osób eksmitowanych, tak aby nie odbywała się ona przede wszystkim na koszt właściciela lokalu mieszkalnego.

Pierwsza część artykułu stanowi próbę wskazania w obowiązujących przepisach regulacji, które wyłączają bezwzględną ochronę przed eksmisją i w ten sposób określają granice ochrony przed bezdomnością.

W części drugiej poruszono aspekty związane z powstaniem tytułu wykonawczego nakazującego opróżnienie lokalu, problematykę art. 15 ust. 1 u.o.p.l., kwestie skuteczności i wykonalności nakazu eksmisji względem osób niewymienionych w treści wyroku oraz problem zupełnego braku uregulowań ochronnych względem niektórych kategorii osób.

SUMMARY Protection of Evicted Persons Against Homelessness in Light of the Current Legislation

In the current regulations the legislator assumed that the protection against the homelessness cannot have the absolute character, and attempted to proportionally distribute the burden of evicted persons' protection, so that the eviction does not primarily take place at the expense of the property owner.

The first part of the article is an attempt to identify in the current legislation these regulations, which excludes absolute protection against eviction, in this way defining the limits of protection against homelessness.

The second part discusses the aspect related to the creation of the enforcement order to empty the premises, the issues of Art. 15 of the Act on the housing rights, the matters of effectiveness and enforceability of the eviction order in regards to persons not listed in the conviction as well as the problem of the lack of protective regulations for some categories of persons.

Ochrona osób eksmitowanych przed bezdomnością w świetle obowiązujących przepisów

1. Wprowadzenie

Sprawy egzekucyjne mające na celu wykonanie orzeczenia sądu nakazującego dłużnikowi opuszczenie i opróżnienie lokalu mieszkalnego mają szczególnie społeczny charakter. Wykonanie przez komornika takiego orzeczenia pozbawia bowiem dłużnika możliwości zaspokajania jego potrzeb mieszkaniowych w dotychczasowy sposób. Zdając sobie sprawę z nadzwyczaj delikatnej materii takich spraw, ustawodawca stara się w obowiązujących przepisach zapewniać ochronę przed bezdomnością poprzez ograniczenie negatywnych skutków wydanego orzeczenia.

W uchwale z 13 grudnia 2011 r. Sąd Najwyższy wyraźnie wskazał, że zaspokojenie własnych potrzeb mieszkaniowych powinno być podstawową troską każdego człowieka. Obowiązek zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych osoby niezdolnej do ich samodzielnego zaspokojenia ciąży na osobach zobowiązanych do alimentacji, w granicach wyznaczonych treścią obowiązku alimentacyjnego. Obowiązek zaspokojenia tych potrzeb ciąży także na organach administracji publicznej – w takim zakresie, w jakim zadanie to należy przypisać państwu i jego organom w związku z zaciągniętymi zobowiązaniami międzynarodowymi, standardami przyjętymi w Konstytucji i sposobami ich realizacji wyznaczonymi przez ustawy¹.

Na problemy związane z egzekucją obowiązku opróżnienia i opuszczenia lokalu mieszkalnego trzeba spojrzeć szeroko i z dużą ostrożnością, gdyż ta egzekucja dotyczy chronionych konstytucyjnie podstawowych praw i wolności obywatelskich.

¹ Uchwała Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2011 r., III CZP 48/2011, OSNC 2012, nr 5, poz. 57.

Z jednej strony prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego oraz poszanowania mieszkania zostało zagwarantowane w art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności². Z tego przepisu w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wyprowadza się wnioski o niedopuszczalności wykonywania orzeczeń eksmisyjnych „na bruk”³. Konstytucja w art. 75 ust. 1 wśród zadań władzy publicznej wymienia m.in. prowadzenie polityki sprzyjającej zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli i przeciwdziałaniu bezdomności. Norma zawarta w tym przepisie ma oczywiście charakter programowy, gdyż określa zadania państwa, nie wynikają z niej jednak prawa podmiotowe jednostek. Zaspokojenie własnych potrzeb mieszkaniowych pozwala człowiekowi na godne funkcjonowanie w społeczeństwie i stanowi podstawę godności człowieka, którą art. 30 Konstytucji charakteryzuje jako przyrodzone, niezbywalne i nienaruszalne **źródło wolności i praw człowieka i obywatela**. Godność człowieka jest jedyną konstytucyjną wartością, która nie może być ograniczana⁴.

Zarówno więc normy konstytucyjne, jak i normy prawa międzynarodowego wymagają, aby podmiotom znajdującym się w szczególnej sytuacji osobistej, rodzinnej lub materialnej, wobec których orzeczono nakaz eksmisji, udzielono przynajmniej minimalnych gwarancji, że zaspokoją swoje potrzeby mieszkaniowe. Dla ich zrealizowania w ustawach przewiduje się, że osobom eksmitowanym zapewnione zostaną lokale lub pomieszczenia o zróżnicowanym standardzie, do których ma nastąpić przekwaterowanie, a mianowicie: lokale socjalne, lokale za-

² Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.) – dalej: „Konwencja o ochronie praw człowieka”.

³ Por. wyroki z 24 maja 2007 r. w sprawie nr 32718/02 Tuleshov przeciwko Rosji, z 9 października 2007 r. w sprawie nr 7205/02 Stanková przeciwko Słowacji oraz z 15 stycznia 2009 r. w sprawie nr 28261/06 Ćosić przeciwko Chorwacji. We wskazanych orzeczeniach ETPC stwierdził, że eksmisja bez wskazania lokalu, do którego ma nastąpić przekwaterowanie (ang. *adequate alternative housing* lub *adequate replacing housing*), narusza art. 8 Konwencji, który gwarantuje prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego oraz poszanowania mieszkania.

⁴ Por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 29 września 2003 r., K. 5/03, OTK ZU 2003, nr 7, poz. 77, w którym Trybunał Konstytucyjny uznał, iż brak minimalnych gwarancji dla podmiotów, o których mowa w przepisie art. 36 ust. 4 ustawy z 2 lipca 1994 r. o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych, jest nie do pogodzenia z wyrażoną w art. 30 Konstytucji zasadą poszanowania i ochrony godności człowieka, a ustawodawca, wypełniając dyspozycję przepisu art. 71 ust. 1 Konstytucji, powinien stworzyć prawne ramy dla zaradzenia tej sytuacji, m.in. poprzez umożliwienie uprawnionym uzyskania szczególnej pomocy ze strony władz publicznych. Wskazał również, że jednym z podstawowych zadań własnych gmin od czasu reaktywowania samorządu terytorialnego w Polsce jest zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych, w tym także dostarczanie lokali socjalnych w sytuacji, gdy uprawnienie do lokalu socjalnego wynika z wyroku sądu. Trybunał Konstytucyjny konsekwentnie stoi na stanowisku, że z zasady nienaruszalności, poszanowania oraz ochrony godności człowieka wynikają istotne konsekwencje ochronne dla osób zobowiązanych opuścić i opróżnić dotychczas zajmowany lokal, w którym zaspokajają potrzeby mieszkaniowe. Por. też wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 8 kwietnia 2010 r., P. 1/2008, OTK ZU 2010/4A, poz. 33 oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 kwietnia 2001 r., K. 11/2000, OTK ZU 2001/3, poz. 54.

mienne, pomieszczenia tymczasowe, a także placówki zapewniające miejsca noclegowe. Formy służące realizacji tego zadania wskazuje administracji publicznej art. 4 ust. 2 u.o.p.l.⁵, stosownie do którego gmina, na zasadach i w wypadkach przewidzianych w ustawie, zapewnia lokale socjalne i lokale zamienne, a także zaspokaja potrzeby mieszkaniowe gospodarstw domowych o niskich dochodach.

Z drugiej strony państwo działające przez organy władzy publicznej ma też pewne obowiązki w stosunku do wierzyciela, w tym także wierzyciela obowiązku polegającego na opuszczeniu, opróżnieniu i wydaniu lokalu mieszkalnego. Wykonanie wydanego orzeczenia jest jednym z etapów realizowania przez wierzyciela prawa do sądu, z którego korzystał on w postępowaniu rozpoznawczym, poprzedzającym wydanie mu tytułu wykonawczego.

W orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na tle art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka ustalony jest pogląd, że na treść prawa do sądu składa się nie tylko uprawnienie do rozpoznania sprawy przez organ spełniający określone standardy organizacyjne i proceduralne oraz do uzyskania rozstrzygnięcia w sporze pomiędzy stronami, ale także uprawnienie do wykonania wydanego orzeczenia. Obowiązywanie przepisów, które uniemożliwiają wykonanie wydanego orzeczenia, względnie prowadząc do przewlekłości w postępowaniu egzekucyjnym, może skutkować naruszeniem prawa do sądu⁶. Także w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego oraz w literaturze prawniczej wyrażany jest pogląd, że elementem treści prawa do sądu jest prawo do wyegzekwowania orzeczenia sądowego, gdyż „istotny jest nie tylko sam fakt wydania orzeczenia, ale przełożenie na efekt w postaci wykonania jego treści”⁷.

⁵ Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j.: Dz.U. z 2005 r. Nr 31, poz. 266 z późn. zm.; dalej – u.o.p.l.).

⁶ Por. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 3 maja 2011 r., nr 6854/07, Apanasewicz przeciwko Polsce; a także wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 26 września 1996 r., nr 15797/89, Di Pedo przeciwko Włochom oraz nr 24295/94, Zappia i Vitolane przeciwko Włochom.

⁷ Por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 kwietnia 2001 r., K. 11/2000, OTK ZU 2001/3, poz. 54, w którym Trybunał wskazał, że „istotnym elementem wyrażonej w art. 2 Konstytucji zasady demokratycznego państwa prawnego jest przestrzeganie prawa przez wszystkich jego adresatów. W zasadzie tej zawarte jest również prawo do sądu (...), które zostałyby pozbawione treści, gdyby wyroki sądowe nie były wykonywane”. Teza ta została rozwinięta w uzasadnieniu wyroku z 24 lutego 2003 r., K. 28/02, OTK ZU 2003/2A, poz. 13, w którym Trybunał stwierdził, że „prawo do sądu należy rozpatrywać nie tylko w perspektywie możliwości wydania konkretnego rozstrzygnięcia (orzeczenia sądowego), ale i także możliwości jego egzekucji. (...) Zadaniem ustawodawcy jest stworzenie takiej normatywnej sytuacji, w której zapewnione będzie nie tylko prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (wyroku), ale i możliwość jego wykonania”. Stanowisko to zostało zaprobowane w wyroku z 27 maja 2008 r., P. 59/07, OTK ZU 2008/4A, poz. 64, w którym Trybunał dodatkowo stwierdził, że „zarzut uchybienia art. 45 Konstytucji przez niesprzyjanie szybkości postępowania był oparty (...) o okoliczności dotyczące postępowania egzekucyjnego”. Por. też M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, *Prawo do sądu* [w:] *Prawa i wolności I i II generacji*, pod red. A. Florczak, B. Bolechowa, Toruń 2006, s. 137.

Wywiązanie się przez państwo z przyjętych w umowach międzynarodowych i standardach konstytucyjnych obowiązków w stosunku do osób podlegających eksmisji nie może polegać na przerzuceniu na wierzyciela ciężarów wynikających z konieczności tolerowania obecności dłużnika w lokalu, który powinien mu być wydany, przy pełnym pominięciu obowiązków organów administracji jako realizujących bieżącą politykę państwa w tym zakresie. Od wierzyciela można co najwyżej oczekiwać, że po wydaniu wyroku eksmisyjnego zniesie obecność dłużnika w lokalu przez rozsądny czas, konieczny dla wypełnienia obowiązku ochrony dłużnika, który przyjęły na siebie organy władzy publicznej.

W wyroku z 4 listopada 2010 r. **Trybunał Konstytucyjny orzekł, że ochrona osób eksmitowanych nie może mieć charakteru bezwzględno.** Ustawodawca musi zapewnić proporcjonalne rozłożenie ciężaru ochrony osób eksmitowanych – ochrona ta nie może odbywać się w głównej mierze na koszt właściciela lokalu mieszkalnego, gdyż godzi to w istotę prawa własności oraz innych praw do lokalu gwarantowanych w art. 64 ust. 1 Konstytucji⁸. Trybunał wskazał, że w wyniku wstrzymania wykonania wyroku nakazującego opróżnienie lokalu na podstawie art. 1046 § 4 k.p.c. właściciel lub podmiot innych praw majątkowych nie może korzystać z lokalu i pobierać z niego pożytków⁹. Jest też poważnie ograniczony w możliwości dysponowania lokalem. Jest natomiast zobowiązany do opłacania podatków i ponoszenia innych obciążeń publiczno i prywatnoprawnych dotyczących lokalu oraz wykonywania obowiązków związanych z jego utrzymaniem w należytym stanie. Taka sytuacja powoduje nieproporcjonalne rozłożenie ciężaru ochrony osób eksmitowanych przed bezdomnością, ograniczając prawa właściciela lub podmiotu innych praw do lokalu niezgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Trybunał orzekł więc, że art. 1046 § 4 k.p.c. jest niezgodny z art. 2 Konstytucji i wynikającą z niego zasadą prawidłowej legislacji, z art. 45 ust. 1 oraz z art. 64 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji, a ponadto w zakresie, w jakim dotyczy wykonania obowiązku opróżnienia lokalu mieszkalnego orzeczonego wyrokiem sądowym z powodu znęcania się nad rodziną, jest niezgodny także z art. 71 ust. 1 Konstytucji. Równocześnie Trybunał uznał, że natychmiastowe wyeliminowanie niekonstytucyjnej regulacji z porządku prawnego spowodowałoby niemożliwe do zaakceptowania skutki, których nie można pogodzić ze standardami konstytucyjnymi oraz prawnomiędzynarodowymi, w związku z czym odroczył termin utraty mocy obowiązującej przez art. 1046 § 4 k.p.c. o 12 miesięcy od dnia ogłoszenia

⁸ Por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 listopada 2010 r., K. 19/06, OTK ZU 2010/9A, poz. 96.

⁹ W brzmieniu obowiązującym od 5 lutego 2005 r. do 15 listopada 2011 r. na podstawie nowelizacji wprowadzonej ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804).

wyroku w celu dokonania zmian ustawowych przywracających stan zgodności z Konstytucją.

2. Granice ochrony przed bezdomnością

W wykonaniu orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego ustawodawca zmienił ustawę o ochronie praw lokatorów oraz art. 1046 k.p.c. Istota zmian dokonanych w ustawie o ochronie praw lokatorów polega na wprowadzeniu definicji tymczasowego pomieszczenia, określeniu wymagań technicznych, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia tymczasowe, rozszerzeniu katalogu obowiązków gminy o obowiązek wskazywania tymczasowego pomieszczenia oraz na określeniu maksymalnego okresu udostępnienia takiego pomieszczenia, natomiast w zmienionych przepisach art. 1046 k.p.c. określone zostały nowe reguły postępowania przy wykonywaniu przez komornika obowiązku opróżnienia lokalu¹⁰.

Ustawodawca zrealizował podstawowe założenie Trybunału Konstytucyjnego – w znowelizowanych przepisach przyjął, że ochrona osób eksmitowanych przed bezdomnością nie będzie miała charakteru bezwzględnego, i postanowił określić granice tej ochrony.

Podstawowe znaczenie dla określenia zakresu tej ochrony ma ustawa z 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, która przyznaje osobom eksmitowanym, w określonych przypadkach, prawo do lokalu socjalnego bądź też – w razie braku uprawnienia do jego uzyskania – wymaga zapewnienia tym osobom pomieszczenia tymczasowego¹¹.

Artykuł 14 ust. 1 u.o.p.l. zobowiązuje sąd do obligatoryjnego – pozytywnego lub negatywnego – orzeczenia o uprawnieniu osób eksmitowanych do lokalu socjalnego, z uwzględnieniem dotychczasowego sposobu korzystania z lokalu oraz

¹⁰ Ustawa z 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 224, poz. 1342.) – dalej: „nowelizacja”, weszła w życie 16 listopada 2011 r.

¹¹ Zgodnie z treścią art. 2 pkt 5 u.o.p.l. lokal socjalny to lokal nadający się do zamieszkania ze względu na wyposażenie i stan techniczny, w którym powierzchnia pokoi przypadająca na członka gospodarstwa domowego najemcy nie może być mniejsza niż 5 m², a w wypadku jednoosobowego gospodarstwa domowego – 10 m², przy czym lokal ten może być o obniżonym standardzie. Obowiązek zapewnienia lokalu socjalnego ciąży na gminie właściwej ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu. Pomieszczenie tymczasowe to pomieszczenie nadające się do zamieszkania, posiadające dostęp do źródła zaopatrzenia w wodę i do ustępu, chociażby te urządzenia znajdowały się poza budynkiem, oświetlenie naturalne i elektryczne, możliwość ogrzewania, niezawilgocone przegrody budowlane oraz zapewniające możliwość zainstalowania urządzenia do gotowania posiłków, zapewniające co najmniej 5 m² powierzchni mieszkalnej na jedną osobę i w miarę możliwości znajdujące się w tej samej lub pobliskiej miejscowości, w której dotychczas zamieszkiwały osoby przekwaterowywane (art. 2 pkt 5a u.o.p.l.).

szczególnej sytuacji materialnej i rodzinnej osób, których takie orzeczenie dotyczy. Obowiązek orzekania w tym przedmiocie nie obejmuje jednak osób, które są byłymi lokatorami z najmu okazjonalnego lub które samowolnie zajmują lokal¹².

Z kolei art. 14 ust. 4 u.o.p.l. zawiera katalog osób będących pod szczególną ochroną przed eksmisją. Zgodnie z treścią tego przepisu sąd nie może orzec o braku uprawnienia do otrzymania lokalu socjalnego wobec kobiet w ciąży, małoletnich, niepełnosprawnych lub ubezwłasnowolnionych oraz osób sprawujących nad taką osobą opiekę i wspólnie z nią zamieszkałych, obłożnie chorych, emerytów i rencistów spełniających kryteria do otrzymania świadczenia z pomocy społecznej, osób posiadających status bezrobotnego, a także osób spełniających przesłanki określone w drodze uchwały rady gminy. Ochrona tych osób przejawia się w obowiązku zapewnienia im lokalu socjalnego, chyba że mogą zamieszkać w innym lokalu niż dotychczas używany.

Ta możliwość zamieszkania w innym lokalu nie oznacza, że osoba eksmitowana musi dysponować samodzielnym tytułem własnościowym lub o charakterze lokatorskim do lokalu mieszkalnego albo jego ekspektatywą, która będzie spełniona najpóźniej w realnej dacie eksmisji. Wystarczy dysponowanie takim tytułem pochodnym, który w świetle poczynionych przez sąd ustaleń pozwoli zamieszkać osobie eksmitowanej w innym lokalu lub da możliwość jego uzyskania. Sąd Najwyższy w wyroku z 14 lutego 2008 r. wyraźnie stwierdził, że „inny tytuł prawny do lokalu, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1 u.o.p.l. może mieć oparcie w różnych stosunkach prawnych, w tym również w stosunkach prawnorodzinnych (...)”¹³. Badanie tej przesłanki, mimo że została ona zamieszczona w końcowej części art. 14 ust. 4 u.o.p.l., odnosi się do wszystkich osób, o których eksmisji orzeka sąd, a nie tylko do osób, co do których ustawodawca wprowadził szczególne gwarancje ochrony przed bezdomnością. Jej istnienie zawsze skutkuje orzeczeniem o braku uprawnienia do lokalu socjalnego.

Kolejnym przepisem określającym zakres ochrony osób eksmitowanych przed bezdomnością jest art. 17 ust. 1 u.o.p.l., który stanowi, że art. 14 u.o.p.l. nie stosuje się, gdy powodem opróżnienia lokalu jest stosowanie przemocy w rodzinie lub wykraczanie w sposób rażący bądź uporczywy przeciwko porządkowi domowemu, lub niewłaściwe zachowanie czyniące uciążliwym korzystanie z innych lokali w budynku, lub gdy zajęcie lokalu nastąpiło bez tytułu prawnego. To restrykcyjne unormowanie, pozbawiające sąd swobody orzekania w tym zakresie, każe sądom tym bardziej wnikliwie oceniać zaistnienie tych przesłanek, które obecnie muszą zostać wskazane w sentencji orzeczenia (art. 17 ust. 2 u.o.p.l.). Oznacza ono bo-

¹² Por. uchwałę Sądu Najwyższego z 20 maja 2005 r., III CZP 6/05, OSNC 2006, nr 1, poz. 1.

¹³ Wyrok Sądu Najwyższego z 14 lutego 2008 r., II CSK 484/07, LexPolonica, nr 2136366.

wiem, że osoby uprzywilejowane, o których mowa w art. 14 ust. 4 u.o.p.l., mogą się znaleźć w sytuacji, że będzie działał w stosunku do nich adresowany do sądu zakaz przyznania im prawa do lokalu socjalnego, co może skutkować eksmisją do noclegowni, schroniska lub innej placówki dysponującej miejscami noclegowymi¹⁴.

Wydaje się jednak, że automatyczne stosowanie przez sąd tego przepisu nie zawsze będzie możliwe. Dla zilustrowania problemów wynikających z braku swobody sądu do orzekania w zakresie objętym normą przepisu można postawić pytanie, jakie orzeczenie powinien wydać sąd, jeżeli powodem orzeczenia eksmisji z lokalu jest uciążliwe dla innych mieszkańców zachowanie małoletniego. Sąd nie będzie miał możliwości orzec o eksmisji wyłącznie małoletniego, pozostającego pod władzą rodzicielską, i w sytuacji, gdy rodzice małoletniego spełniają przesłanki do otrzymania lokalu socjalnego, najprawdopodobniej orzeknie o uprawnieniu do lokalu socjalnego dla całej rodziny. Z kolei gdy rodzicom małoletniego nie przysługuje ochrona przewidziana w art. 14 ust. 4 u.o.p.l., uznanie, że eksmitowanym nie przysługuje żadna ochrona, spowoduje, że rodzinie będzie groziło umieszczenie w noclegowni, w której małoletni znaleźć się nie może.

Wyjściem z tej sytuacji może być przyjęcie, że sąd przed wydaniem rozstrzygnięcia w przedmiocie eksmisji i orzeczenia o uprawnieniu do lokalu socjalnego powinien zwrócić się do sądu opiekuńczego o wydanie odpowiedniego zarządzenia w trybie art. 109 i nast. k.r. i o. Odpowiednie zarządzenie sądu opiekuńczego, w szczególności ograniczające władzę rodzicielską lub pozbawiające rodziców tej władzy, będzie konieczne także w sytuacji, gdy powodem eksmisji z lokalu jest niewłaściwe zachowanie rodziców małoletniego. Dopiero po rozstrzygnięciu sądu opiekuńczego o losach dziecka możliwe będzie wydanie orzeczenia o eksmisji z lokalu z orzeczeniem o braku uprawnienia do lokalu socjalnego.

Kolejne wyłączenie stosowania art. 14 ust. 4 u.o.p.l. zawiera art. 14 ust. 7 u.o.p.l., zgodnie z którym sąd nie stosuje art. 14 ust. 4 u.o.p.l. w odniesieniu do osób eksmitowanych z lokali niewchodzących w skład zasobu publicznego (Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego, innych państwowych lub samorządowych osób prawnych), z wyjątkiem osób, które były uprawnione do używania lokalu na podstawie stosunku prawnego nawiązanego ze spółdzielnią mieszkaniową albo z towarzystwem budownictwa społecznego. Oznacza to pozbawienie szczególnej ochrony ze względu na to, komu przysługuje prawo własności mieszkania, z którego dana osoba ma być eksmitowana¹⁵.

¹⁴ Por. R. Dzięczek, *Ochrona praw lokatorów. Dodatki mieszkaniowe. Komentarz. Wzory pozwów*, Warszawa 2012, s. 117–118.

¹⁵ Por. E. Bończak-Kucharczyk, *Ochrona praw lokatorów i najem lokali mieszkalnych. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 352 i nast.

Bezwzględne wyłączenie przewidzianej w ustawie o ochronie praw lokatorów ochrony osób eksmitowanych, w tym również małoletnich i ubezwłasnowolnionych, ustawodawca wprowadził w przepisach regulujących tzw. najem okazjonalny. Według art. 19b u.o.p.l. właściciel zgłasza zawarcie umowy najmu okazjonalnego lokalu naczelnikowi urzędu skarbowego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania właściciela w terminie 14 dni od dnia rozpoczęcia najmu. W wypadku dokonania takiego zgłoszenia do najmu okazjonalnego lokalu nie stosuje się przepisów ustawy o ochronie praw lokatorów z wyjątkiem art. 2, art. 6 ust. 3, art. 10 ust. 1–3, art. 11 ust. 2 pkt 1–3, art. 13, art. 18 ust. 1 i 2 oraz art. 19a–19d (wyłączone jest więc stosowanie przepisów ochronnych z art. 14 ust. 4 u.o.p.l.).

Celem ustawodawcy było w tym przypadku wyraźne zmniejszenie ryzyka wynajmującego związanego z brakiem możliwości szybkiego usunięcia z lokalu uciążliwych lokatorów, którzy po wygaśnięciu lub rozwiązaniu umowy odmawiają wydania lokalu. Ustawodawca przyjął więc, że lokatorom z najmu okazjonalnego nie przysługuje ochrona z art. 14 ust. 4 u.o.p.l., nie mają oni prawa do pomieszczenia tymczasowego i nie obejmują ich tzw. okresy ochronne przed eksmisją, natomiast właściciel ma możliwość przeprowadzenia stosunkowo szybkiej eksmisji bez konieczności występowania przeciwko lokatorom z odrębnym powództwem o wydanie zajmowanego lokalu.

Kolejnym doprecyzowaniem zakresu ochrony eksmitowanych przed bezdomnością jest przyjęcie przez ustawodawcę, że wskazane przepisy ochronne mają zastosowanie w sprawach o opróżnienie lokalu przeciwko osobom, które były lokatorami w rozumieniu art. 2 ust. 1 u.o.p.l. Stosownie do tego przepisu lokatorem jest osoba będąca najemcą lokalu lub osoba używająca lokalu na podstawie innego tytułu prawnego niż prawo własności. Termin ten obejmuje najemców i podnajemców mieszkań, członków spółdzielni uprawnionych na podstawie przysługującego im lokatorskiego lub własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego, osoby mające służebność mieszkania, używające lokalu mieszkalnego na podstawie umowy dożywocia, użytkowania lub użyczenia, a także osoby mające pochodny tytuł prawny do zajmowania lokalu mieszkalnego, oparty na więzi rodzinnej z głównym lokatorem¹⁶.

¹⁶ Ta szeroka definicja, obejmująca – w zakresie orzekania o eksmisji i prawie do lokalu socjalnego – dotychczasowych lokatorów, tj. osoby, które utraciły przysługujący im tytuł do lokalu, dotyczy zarówno osób, które korzystają (korzystały) z prawa do lokalu na podstawie umowy użyczenia – por. wyrok Sądu Najwyższego z 22 kwietnia 2005 r., II CK 655/04 LexPolonica nr 377320, jak i tych, które mają (miały) status *quasi-właścicielski*, jak w przypadku spółdzielczych własnościowych praw do lokali mieszkalnych (por. uchwały Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2003 r., III CZP 36/03 LexPolonica, nr 361570, OSNC 2004, nr 4, poz. 52; III CZP 40/03 LexPolonica, nr 362009, OSNC 2004, nr 6, poz. 89 oraz z 23 września 2004 r., III CZP 50/04 LexPolonica, nr 369239, OSNC 2005, nr 9, poz. 154.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwałach z 27 czerwca 2001 r., obowiązek orzeczenia przez sąd o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego lub o braku takiego uprawnienia odnosi się tylko do byłego najemcy lokalu podlegającego opróżnieniu i osób z nim stale w tym lokalu zamieszkałych, które utraciły swoje zależne od najemcy prawo do zajmowania lokalu, nie odnosi się natomiast do osób, które nigdy nie miały tytułu prawnego do lokalu. Z uzasadnienia tych uchwał wynika, że osoby stale zamieszkujące z najemcą i wywodzące od niego swój tytuł do zamieszkiwania muszą być traktowane jako mające prawo zależne do zajmowania lokalu, wobec czego także do nich odnosi się obowiązek orzekania o uprawnieniu do lokalu socjalnego¹⁷.

Jak widać, w orzecznictwie Sądu Najwyższego pojęcie „lokator” jest wykładane szeroko, dzięki czemu obejmuje ochroną przewidzianą w art. 14 u.o.p.l. większą grupę osób niż tylko byli najemcy czy osoby mające inny, własny tytuł prawny do lokalu (poza prawem własności).

Sąd Najwyższy przypomina również, że korzystanie z lokalu przez domowników najemcy oraz przez osoby, którym najemca użyczył lokalu, nie jest względem wynajmującego ani bezprawne, ani bez tytułu prawnego, choć nie łączy ich z wynajmującym stosunek najmu¹⁸. Ich tytuł do korzystania z mieszkania wypływa z prawa oraz woli najemcy i jest skuteczny wobec wynajmującego. Jest to uprawnienie pochodne od prawa najemcy, powstające i gasnące razem z wygaśnięciem prawa najemcy¹⁹. Z tych względów nie można uznawać, że osoby takie zajmowały lokal bez tytułu prawnego, miały bowiem tytuł pochodny od najemcy i skuteczny wobec wynajmującego, a zatem obejmuje ich ochrona przewidziana w art. 14 w związku z art. 2 ust. 1 pkt 1 u.o.p.l.

¹⁷ Wyroki Sądu Najwyższego z 27 czerwca 2001 r., III CZP 28/01 LexPolonica, nr 351451, OSNC 2002, nr 2, poz. 17 oraz III CZP 35/01 LexPolonica, nr 351452, OSNC 2001, nr 12, poz. 173.

¹⁸ Dla uznania danej osoby za domownika wystarczy, że zajmuje ona to samo mieszkanie (lokal, dom) co dłużnik i traktuje to mieszkanie jako swoje. Dla oceny, czy dana osoba jest domownikiem, nie ma znaczenia kwestia, czy jest ona zameldowana w mieszkaniu (lokalu, domu). Za domownika nie może być natomiast uznana osoba, które nie zamieszkuje (w danym czasie) w tym samym mieszkaniu (lokalu) co dłużnik, a jedynie przebywa w nim z wizytą (np. krewny, który przyjechał na kilka dni) lub w określonym czasie w ciągu dnia (np. gosposia bądź osoba bliska, która opiekuje się mieszkaniem dłużnika pod jego nieobecność; por. postanowienie NSA z 22 września 2010 r., I OSK 1421/10 LexPolonica, nr 2550034; oraz wyroki: WSA w Warszawie z 25 stycznia 2007 r., III SA/Wa 3307/06 Lex, nr 314463; WSA w Bydgoszczy z 11 stycznia 2010 r., I SA Bd 888/09 LexPolonica, nr 2233089).

¹⁹ Por. uchwałę Sądu Najwyższego z 9 marca 1959 r., I CO 1/59 LexPolonica, nr 359556, OSPiKA 1960, nr 2, poz. 35 oraz uchwałę Sądu Najwyższego z 27 czerwca 2001 r., III CZP 28/01 LexPolonica, nr 351451, OSNC 2002, nr 2, poz. 17.

3. Eksmisja osób niewymienionych w tytule wykonawczym

W wyroku nakazującym opróżnienie lokalu sąd orzeka o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego bądź o braku takiego uprawnienia wobec osób, których nakaz dotyczy. Aby tytułem wykonawczym mogły być objęte osoby zajmujące lokal razem z dłużnikiem (z reguły chodzi o domowników), ustawodawca wprowadził w ustawie o ochronie praw lokatorów instytucję umożliwiającą wezwanie ich do udziału w sprawie.

Art. 15 ust. 1 u.o.p.l. stanowi, że jeżeli w sprawie o opróżnienie lokalu okaże się, że w razie uwzględnienia powództwa obowiązane do opróżnienia lokalu mogą być jeszcze inne osoby, które nie występują w sprawie w charakterze pozwanych, sąd wezwie stronę powodową, aby w wyznaczonym terminie oznaczyła te osoby w taki sposób, by ich wezwanie było możliwe, a w razie potrzeby, aby wystąpiła z wnioskiem o ustanowienie kuratora. Sąd wezwie te osoby do wzięcia udziału w sprawie w charakterze pozwanych.

Celem art. 15 ust. 1 u.o.p.l. jest ochrona osób, które zamieszkują wspólnie z lokatorem (byłym lokatorem) i które nie dysponują samodzielny tytułem do zajmowania lokalu, lecz które wywodzą (wywodziły) swoje prawo do zajmowania lokalu od lokatora, w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 u.o.p.l. Oznacza to, że w sprawach, do których znajdują zastosowanie przepisy ustawy o ochronie praw lokatorów, czynności egzekucyjne będą dopuszczalne wyłącznie w stosunku do osób wymienionych w tytule egzekucyjnym, jako zobowiązanych do opuszczenia i opróżnienia lokalu²⁰.

Ochronie eksmitowanych służy również art. 15 ust. 4 u.o.p.l., zgodnie z którym w sprawie o opróżnienie lokalu wydanie wyroku zaocznego może nastąpić wyłącznie po przeprowadzeniu postępowania dowodowego. Oznacza to, że mimo niestawiennictwa pozwanego lub jego biernej postawy w toku postępowania sąd musi wyjaśnić, jakie osoby zajmują lokal oraz czy spełniają one przesłanki do otrzymania lokalu socjalnego. Nawet w razie bezczynności pozwanego wyrok powinien odpowiadać prawdziwemu stanowi rzeczy²¹.

Ponadto ze względu na to, że obowiązek zapewnienia lokali socjalnych spoczywa na gminie, art. 15 ust. 2 u.o.p.l. stanowi, że w sprawie o opróżnienie lokalu sąd z urzędu zawiadamia właściwą gminę w celu umożliwienia jej wstąpienia do sprawy. Do udziału gminy w sprawie odpowiednio stosuje się przepisy o interwencji ubocznej, z wyjątkiem art. 78, 79 zd. 2 i art. 83 k.p.c. Gmina nie musi wy-

²⁰ Por. M. Romańska, O. Leśniak [w:] *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Ignaczewskiego, Warszawa 2013, s. 655.

²¹ Z. Knypl, *Eksmisja i prawa człowieka. Wykonywanie eksmisji z lokali mieszkalnych*, Sopot 2012, s. 71.

kazywać interesu prawnego, a jej przystąpienie do sprawy następuje po stronie powoda. Przytoczone unormowania mają zapewnić gminie możliwość udziału w sprawie o opróżnienie lokalu. Jest to uzasadnione tym, że wyrok nakazujący opróżnienie lokalu musi zawierać rozstrzygnięcie o prawie do lokalu socjalnego osoby, której dotyczy nakaz opróżnienia. Pozytywne orzeczenie o uprawnieniu do lokalu socjalnego powoduje powstanie obowiązku dostarczenia przez gminę osobie eksmitowanej lokalu socjalnego. Wprawdzie orzeczenie zawierające rozstrzygnięcie o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego nie stanowi tytułu egzekucyjnego przeciwko gminie, ale – w razie niedostarczenia lokalu socjalnego – może stwarzać odpowiedzialność odszkodowawczą gminy.

Orzekając o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego, sąd nakazuje wstrzymanie wykonania obowiązku opróżnienia lokalu do czasu złożenia przez gminę oferty zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego (art. 14 ust. 1 i 6 u.o.p.l.). Powoduje to, że komornik nie może skutecznie przeprowadzić eksmisji osoby objętej nakazem opróżnienia mieszkania do czasu, kiedy gmina nie wskaże konkretnego lokalu socjalnego, do którego osoba ta mogłaby się wyprowadzić.

Powstaje jednak pytanie, czy nieobjęcie wyrokiem eksmisyjnym małżonka, domowników i innych osób zamieszkających wspólnie z dotychczasowym lokatorem, pomimo wynikającego z art. 15 ust. 1 u.o.p.l. nakazu wezwania tych osób do udziału w sprawie i orzeczenia w przedmiocie ich uprawnienia do lokalu socjalnego, pozwala na ich eksmisję²². W stanie prawnym obowiązującym od dnia 5 lutego 2005 r. do dnia 15 listopada 2011 r. wątpliwości rozwiewał art. 1046 § 2 i 3 k.p.c. W myśl tych przepisów komornik, prowadząc egzekucję na podstawie tytułu nakazującego dłużnikowi opróżnienie lokalu lub pomieszczenia, mógł usunąć z niego także osoby zajmujące lokal wraz z dłużnikiem, chyba że osoby te wykazały dokumentem, iż zajmowanie lokalu wynika z tytułu prawnego niepochodzącego od dłużnika. Jednakże przepis ten nie miał zastosowania do opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika. Innymi słowy, nieobjęcie tytułem egzekucyjnym określonej osoby nie pozwalało na przeprowadzenie jej eksmisji z lokalu mieszkalnego²³.

Obecnie, po uchyleniu art. 1046 § 2 i 3 k.p.c., w rozważanej sytuacji znajdzie zastosowanie art. 791 k.p.c., zgodnie z którym **w sprawach o wydanie nieruchomości lub opróżnienie pomieszczenia tytuł wykonawczy jest skuteczny także przeciwko domownikom, krewnym i innym osobom reprezentującym prawa**

²² Por. M. Muliński, *Czy w toku egzekucji prowadzonej na podstawie art. 1046 KPC można usunąć z nieruchomości osoby niewymienione w tytule wykonawczym?*, PPE 2003, nr 4–5, s. 48 i nast.

²³ Por. R. Diczek, *Ochrona...*, op. cit., s. 124–125.

dłużnika. Wierzyciel nie musi uzyskiwać klauzuli wykonalności przeciwko tym osobom. Z treści art. 791 § 2 k.p.c. – niezawierającego ograniczenia dotyczącego możliwości skierowania czynności egzekucyjnych do osób niewymienionych w tytule wykonawczym w zależności od chwili, w której domownicy, krewni i inne osoby reprezentujące prawa dłużnika zamieszkali w lokalu dłużnika – wyciągnąć należy wnioszek, że w stosunku do tych osób egzekucja może być prowadzona nawet wtedy, gdy osoby te korzystały z przedmiotu egzekucji przed wszczęciem postępowania, w którym wydano tytuł egzekucyjny. Przepis ma zastosowanie zarówno do osób, które władają rzeczą na podstawie tytułu prawnego, jak i do osób, które mają rzecz bez tytułu prawnego. Osoby takie należy traktować jako dłużników²⁴.

Zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 791 § 3 k.p.c. sposobem obrony osób, które nie są wymienione w tytule wykonawczym jako dłużnicy, jest powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego (art. 840 k.p.c.)²⁵. Tygodniowy termin do wytoczenia takiego powództwa, liczony od udzielenia przez komornika dłużnikowi powołującemu się na prawo skuteczne względem wierzyciela pouczenia o możliwości jego wytoczenia, jest terminem prawa materialnego o charakterze prekluzyjnym. Podstawą powództwa mogą być przepisy chroniące lokatorów w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 u.o.p.l., którym w przypadku orzeczenia obowiązku opróżnienia zajmowanego lokalu przysługuje prawo do lokalu socjalnego (np. uprawnienie może przysługiwać domownikom dłużnika, wobec którego komornik prowadzi egzekucję wprowadzenia w posiadanie nabywcy nieruchomości lokalowej, nabytej w ramach egzekucji świadczeń pieniężnych z nieruchomości). Podstawą powództwa mogą być również przepisy chroniące nabywcę przedmiotu egzekucji, jeżeli nabycie nastąpiło w dobrej wierze, czy inne uprawnienia do władania przedmiotem egzekucji skuteczne wobec wierzyciela (np. uprawnienie najemcy skuteczne wobec nabywcy nieruchomości w egzekucji prowadzonej na podstawie postanowienia o przysądzeniu własności – art. 1002 k.p.c.).

Jeżeli dłużnik nie uzyskał zabezpieczenia powództwa przez zawieszenie postępowania egzekucyjnego, to komornik w ciągu miesiąca od daty wstrzymania czynności, do czego był zobligowany w związku z twierdzeniem dłużnika o prawie

²⁴ H. Pietrkowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne*, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2012, s. 158–159.

²⁵ Por. szerzej A. Marciniak, *Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2008, s. 193, który kwalifikował powództwo o ustalenie, że tytuł wykonawczy nie może być wykonywany względem władającego rzeczą, jako rodzaj powództwa ekscydacyjnego; inaczej natomiast P. Telenga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz*, pod red. A. Jakubeckiego, Kraków 2005, s. 1211, który uważał, że jest to *sui generis* powództwo o ukształtowanie stosunku prawnego łączące w sobie cechy powództwa opozycyjnego i ekscydacyjnego; zob. też A. Jarocho, *Charakter prawny powództwa o ustalenie, że tytuł wykonawczy nie może być wykonywany względem władającego rzeczą*, PPE 2010, nr 9, s. 5 i nast.

skutecznym wobec wierzyciela, powinien podjąć dalsze czynności egzekucyjne w stosunku do dłużnika. Niepodjęcie takich czynności uzasadnia wniesienie przez wierzyciela skargi w trybie art. 767 § 1 k.p.c. na zaniechanie dokonania czynności.

Jak słusznie zwrócił uwagę M. Muliński, wystawienie tytułu wykonawczego skutecznego *erga omnes* oznacza pozbawienie osób władających rzeczami wymienionymi w art. 791 k.p.c. statusu uczestnika postępowania o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności. W konsekwencji osoby te pozbawione są również środków obrony przewidzianych w postępowaniu klauzulowym. W szczególności nie mogą one podnosić, że ich władanie oparte jest na podstawie prawnej, nie są również uprawnione do wniesienia zażalenia na postanowienie o nadaniu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności (art. 795 k.p.c.)²⁶.

Przepis art. 15 ust. 1 u.o.p.l. ustanawia zasadę, że wyrok eksmisyjny może stanowić podstawę egzekucji jedynie wobec osób wymienionych w orzeczeniu oraz wobec osób, o których mowa w art. 791 k.p.c. Z art. 791 k.p.c. należy wyprowadzić wniosek, iż art. 15 ust. 1 u.o.p.l. dotyczy osób zajmujących lokal przed wszczęciem postępowania o opróżnienie lokalu. Przeciwnie osobom, które zajęły lokal po wszczęciu tego postępowania, będzie możliwe nadanie, stosownie do art. 791 k.p.c., tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności, nawet gdy nie uczestniczyły one w postępowaniu rozpoznawczym²⁷.

4. Obowiązek zapewnienia dłużnikowi lokalu socjalnego lub pomieszczenia tymczasowego

Realizacja obowiązków gminy w zakresie dostarczenia uprawnionym lokali socjalnych i zamiennych może nastąpić tylko na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą, która spełnia warunki określone w ustawie²⁸. Zawarcie takiej umowy nie zależy od woli komornika lub wierzyciela egzekwowanego obowiązku, a jedynie od woli dłużnika, któremu gmina złoży ofertę zawarcia umowy.

W świetle art. 14 ust. 6 u.o.p.l. w związku z art. 786 k.p.c. zdarzeniem, którego wystąpienie powoduje, że wydany w sprawie o eksmisję wyrok może podlegać wykonaniu, jest złożenie przez gminę uprawnionemu (lub wszystkim uprawnionym, jeśli w wyroku dotyczącym podlegającego opróżnieniu lokalu orzeczono

²⁶ M. Muliński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2011, s. 292.

²⁷ Por. F. Zoll, M. Olczyk, M. Pecyna, *Ustawa o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy oraz o zmianie kodeksu cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2002, s. 226.

²⁸ Por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 5 listopada 1997 r., III ZP 37/97 OSNAP 1998, nr 7, poz. 200.

o wspólnym obowiązku większej liczby osób) oferty zawarcia z nim (z nimi) umowy najmu. Nie chodzi przy tym o jakąkolwiek ofertę udostępnienia lokalu, lecz o ofertę wynajęcia lokalu spełniającego wymagania stawiane lokalom socjalnym. **Jeśli oferta zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego została złożona skutecznie, to nie ma znaczenia okoliczność, czy oferta ta została przyjęta**, a więc czy w związku z tym doszło do zawarcia umowy najmu między gminą i osobami, którym zaproponowała ona wynajęcie konkretnego lokalu jako socjalnego. Ryzyko nieprzyjęcia skutecznie złożonej oferty obciąża dłużnika obowiązku opuszczenia i opróżnienia lokalu mieszkalnego. Komornik powinien poinformować dłużnika o tym, że jeżeli odmówi zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego, zostanie eksmitowany do pomieszczenia tymczasowego lub noclegowni.

Ustawodawca nie przewidział szczególnych zasad prowadzenia postępowania klauzulowego w związku z żądaniem nadania klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu dotyczącemu orzeczenia stwierdzającego obowiązek opuszczenia, opróżnienia i wydania wierzycielowi lokalu mieszkalnego z zastrzeżeniem dla dłużnika uprawnienia do lokalu socjalnego. Postępowanie to wszczynane jest na wniosek wierzyciela, który ma obowiązek wykazać dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym, że nastąpiło zdarzenie, od którego uzależniona jest wykonalność obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym. Wniosek wierzyciela podlega rozpoznaniu, co do zasady, na posiedzeniu niejawnym. Dłużnikowi przysługuje zażalenie na postanowienie sądu o nadaniu klauzuli wykonalności. W zażaleniu dłużnik może podnosić, że z dokumentu przedstawionego sądowi przez wierzyciela nie wynika, żeby skutecznie wobec niego została złożona oferta wynajęcia lokalu socjalnego, a więc, że nie zaszły okoliczności warunkujące wykonalność tytułu egzekucyjnego.

Gmina, która uprawnionemu do lokalu socjalnego złożyła ofertę wynajęcia lokalu socjalnego, nie jest stroną w postępowaniu klauzulowym dotyczącym wyroku nakazującego opuszczenie, opróżnienie i wydanie lokalu mieszkalnego z zastrzeżeniem dla dłużnika uprawnienia do takiego lokalu. Skuteczne złożenie oferty wynajęcia uprawnionemu lokalu socjalnego skutkuje wygaśnięciem jej obowiązku.

W postępowaniu klauzulowym sąd musi rozważyć, czy oferta gminy była skuteczną ofertą zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego, a zatem czy spowodowała wygaśnięcie obowiązku dostarczenia takiego lokalu. Wymaga to zbadania, czy gmina złożyła tę ofertę wszystkim uprawnionym i czy oferowany przez nią lokal spełniał warunki lokalu socjalnego. Jeśli tak było, to obowiązek dostarczenia tego lokalu wygasa wraz ze złożeniem oferty dłużnikowi, bo po złożeniu nieprzyjętej przez uprawnionego oferty wyrok eksmisyjny może zostać wykonany.

To samo dotyczy wskazania dłużnikowi pomieszczenia tymczasowego. Do stwierdzenia, że do „wskazania” doszło, wystarczy tylko zaoferowanie dłużnikowi możliwości skorzystania z pomieszczenia o standardzie oznaczonym w przepisie. Kontroli spełnienia tych wymagań dokonuje sąd nadzorujący przebieg egzekucji. Możliwość przeprowadzenia przez komornika egzekucji opróżnienia lokalu mieszkalnego, według art. 1046 § 4 k.p.c., nie jest uzależniona od uprzedniego zawarcia przez dłużnika z gminą umowy najmu, użyczenia lub innej umowy rodzącej tytuł prawny do pomieszczenia tymczasowego, dłużnika bowiem nie można zmusić do tego, by korzystał z udostępnianych mu form pomocy społecznej. Nieskorzystanie przez dłużnika ze złożonej mu oferty nie jest przeszkodą w wykonaniu wyroku.

5. Powództwo o ustalenie prawa do lokalu socjalnego

W przypadku prowadzenia egzekucji opróżnienia lokalu służącego zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika, na podstawie tytułu wykonawczego, w którym sąd nie orzekł o lokalu socjalnym lub zamiennym, komornik dokonuje koniecznych ustaleń. Komornik wykonujący eksmisję będzie brał pod uwagę przede wszystkim dyspozycję art. 16 i 35 u.o.p.l. oraz art. 1046 k.p.c. Zgodnie z art. 35 ust. 4 u.o.p.l., jeżeli w toku postępowania egzekucyjnego okaże się, że obowiązek opróżnienia lokalu dotyczy osoby, której zasadniczo przysługuje prawo do lokalu socjalnego zgodnie z treścią art. 14 ust. 4 u.o.p.l., to komornik:

1) zawiadamia tę osobę, że może wystąpić z powództwem o ustalenie uprawnienia do lokalu socjalnego w terminie sześciu miesięcy od zawiadomienia uprawnionego przez komornika;

2) zawiesza postępowanie egzekucyjne;

3) o zawieszeniu postępowania egzekucyjnego zawiadamia prokuratora.

Zgodnie z tym przepisem komornik zobowiązany jest jedynie do ustalenia, czy dłużnik spełnia przesłanki wymienione w art. 14 ust. 4 u.o.p.l. Równocześnie komornik nie jest zobowiązany do ustalenia, czy dłużnik jest lokatorem w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 u.o.p.l. ani czy dłużnikowi przysługuje bądź będzie uprawnienie do lokalu socjalnego²⁹.

W razie wytoczenia powództwa o ustalenie uprawnienia do lokalu socjalnego sąd nakazuje wstrzymanie wykonania eksmisji do czasu zakończenia postępowania w sprawie o ustalenie uprawnienia do lokalu socjalnego. Postępowanie egzekucyjne podejmuje się z urzędu, jeżeli w terminie sześciu miesięcy od jego

²⁹ M. Romańska, O. Leśniak, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 1103.

zawieszenia komornikowi nie zostanie przedstawiony nakaz sądu o wstrzymaniu wykonania opróżnienia lokalu do czasu zakończenia postępowania w sprawie o ustalenie uprawnienia do lokalu socjalnego (art. 35 u.o.p.l.).

Mamy tu do czynienia z kolejnym mechanizmem ochronnym, którego istotą jest konieczność ustalenia przez komornika, kto faktycznie zamieszkuje w opróżnianym lokalu i czy są to osoby szczególnie chronione. Przed przystąpieniem do wykonania eksmisji komornik musi zbadać sytuację rodzinną i finansową dłużnika oraz ustalić, czy dłużnikowi przysługuje tytuł prawny do innego lokalu lub pomieszczenia, w którym może on zamieszkiwać. Jeżeli taki lokal istnieje, to dłużnik jest do niego eksmitowany. W sytuacji, gdy dłużnik nie posiada tytułu prawnego do innego lokalu, komornik ustala, czy podmiot, który ma być eksmitowany, nie jest osobą, która należy do kręgu osób znajdujących się pod szczególną ochroną. W przypadku, gdy mamy do czynienia z taką sytuacją, ma zastosowanie art. 35 ust. 4 u.o.p.l.

Jeżeli obowiązek opróżnienia lokalu dotyczy osoby, której nie przysługuje prawo do lokalu socjalnego na podstawie art. 14 ust. 4 u.o.p.l., jak również kiedy dłużnikowi nie przysługuje prawo do innego lokalu lub pomieszczenia, w którym może on zamieszkać, ani nie znalazł on tymczasowego pomieszczenia, komornik wstrzymuje się z wykonaniem czynności i niezwłocznie występuje do gminy, właściwej ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu, o wskazanie tymczasowego pomieszczenia. Gmina powinna to uczynić w terminie do 6 miesięcy. Po upływie tego terminu komornik występuje do gminy o wskazanie noclegowni, schroniska lub innej placówki zapewniającej miejsca noclegowe, do której dłużnik zostanie usunięty. Komornik kieruje się wskazaniem gminy, nie badając, czy to wskazanie jest właściwe, tj. czy zasadnie obejmuje ono pomieszczenie tymczasowe, czy też miejsce w noclegowni, schronisku lub w innej placówce. Decydujące dla skutecznej egzekucji jest jedynie wskazanie jednego z tych miejsc przez gminę.

6. Podsumowanie

Nawet najlepsze mechanizmy ochronne okazują się jednak niewystarczające w szczególnych sytuacjach, do których dochodzi w przypadku tzw. osób niezaradnych życiowo, ponieważ nawet w przypadku zawiadomienia osoby w podeszłym wieku lub o ograniczonej świadomości o prawie do wystąpienia z powodztwem o ustalenie uprawnienia do lokalu socjalnego, może ona po prostu nie podjąć żadnych działań.

Z jednej strony można oczywiście uznać, że miały te osoby możliwość obrony swoich praw i z własnej woli tego nie zrobiły, lecz z drugiej strony można być niemal pewnym, że osoby te nie skorzystały ze swoich praw z tego powodu, że nie wiedziały, jak z nich skorzystać, a brak świadomości prawnej lub niejednokrotnie kiepska kondycja finansowa nie pozwalają tym osobom na skorzystanie z pomocy adwokata czy radcy prawnego.

Problem może dotyczyć również osób małoletnich lub ubezwłasnowolnionych, gdy rodzice, kurator czy opiekun nie sprawują opieki w sposób należyty i odpowiedzialny. Pojawia się więc pytanie, czy w takim przypadku komornik nie powinien zawiadomić właściwego organu o konieczności zabezpieczenia interesów osoby, która sama o te interesy nie może zadbać, a w przypadku twierdzącej odpowiedzi na to pytanie – określić instytucji, która osobie tej powinna udzielić pomocy.

Najwłaściwszy wydaje się tu sąd rodzinny. Wskazuje na to wprost art. 572 § 1 k.p.c., zgodnie z którym **każdy, komu znane jest zdarzenie uzasadniające wszczęcie postępowania z urzędu, obowiązany jest zawiadomić o nim sąd opiekuńczy**. Z mocy art. 572 § 2 k.p.c. obowiązek ten ciąży również na komornikach. Wydaje się, że komornik powinien zawiadomić sąd już wtedy, gdy zawiadomił te osoby lub ich reprezentantów o uprawnieniu do wystąpienia z powództwem z art. 35 ust. 4 u.o.p.l., lub najpóźniej wtedy, gdy zwraca się do gminy o wskazanie tymczasowego pomieszczenia, ponieważ kolejne miejsce pobytu eksmitowanych to noclegownia, w której dziecko lub osoba ubezwłasnowolniona znaleźć się nie może. Jeżeli sąd rodzinny po przeprowadzeniu wywiadu środowiskowego uzna, że zagrożone jest dobro dziecka lub osoby ubezwłasnowolnionej, podejmie stosowne zarządzenia zgodnie z treścią art. 109–111 k.r. i o.³⁰. Obowiązek zawiadomienia sądu rodzinnego nie wyłącza konieczności zawiadomienia w szczególnych przypadkach prokuratora, zwłaszcza w sytuacji, kiedy okoliczności sprawy wskazują, że doszło lub może dojść do poważnych zaniedbań ze strony osób zobowiązanych do opieki lub kurateli.

Obowiązujące przepisy nie zawierają jednolitych reguł określających sytuację prawną wszystkich najemców lokali. Z jednej strony trzeba przyznać, że art. 14 ust. 4 u.o.p.l. może prowadzić do nadużyć, gdyż sąd nie musi dokładnie wyjaśniać i badać sytuacji majątkowej oraz rodzinnej lokatora – wystarczy stwierdzenie jednej z wymienionych w tym przepisie przesłanki i jej istnienia w chwili orzekania³¹. Wydaje się więc, że aby zapewnić ochronę najbardziej potrzebującym, wystarczy art. 14 ust. 3 u.o.p.l., w myśl którego sąd, badając z urzędu, czy zachodzą przesłan-

³⁰ Z. Knypl, *Eksmisja...*, op. cit., s. 168.

³¹ F. Zoll, M. Olczyk, M. Pecyna, *Ustawa o ochronie...*, op. cit., s. 206–207.

ki do otrzymania lokalu socjalnego, orzeka o tym uprawnieniu, biorąc pod uwagę dotychczasowy sposób korzystania z lokalu oraz szczególną sytuację materialną i rodzinną. Jedynie najbardziej potrzebujący taką pomoc mogliby uzyskać.

Z drugiej strony uchylenie art. 14 ust. 4 u.o.p.l. i pozostawienie do wyłącznej decyzji sądu wydawania orzeczeń w przedmiocie prawa do lokalu socjalnego wydaje się zbyt daleko idące, gdyż przepis ten chroni wyraźnie wskazane kategorie osób, które zdaniem ustawodawcy wymagają szczególnej opieki i ochrony ze strony państwa.

Obowiązujące przepisy gwarantujące ochronę przed eksmisją nie są doskonałe i często są ze sobą niespójne, lecz spełniają swoją funkcję i zapewniają szerokiemu kręgowi osób ochronę przed eksmisją, przez zapewnienie prawa do lokalu socjalnego. O wiele większym problemem w istniejącym systemie ochrony osób eksmitowanych przed bezdomnością są orzeczenia wydawane w postępowaniach innych niż postępowanie o orzeczenie eksmisji z lokalu, a stanowiące z mocy przepisów prawa tytuł do przeprowadzenia eksmisji. Chodzi tu w szczególności o prawomocne postanowienia o przysądzeniu własności nieruchomości czy decyzje wywłaszczeniowe. W toku postępowań, w których dochodzi do wydania takich orzeczeń, nie stosuje się przepisów ochronnych z ustawy o ochronie praw lokatorów z uwagi na to, że cel tych postępowań jest zasadniczo inny, a skutek wydanego w nich orzeczenia w postaci tytułu do przeprowadzenia eksmisji z lokalu ma charakter uboczny, wynikający z wyraźnego przepisu ustawy³². To sprawia, że sytuacja materialna i rodzinna osób zobowiązanych na podstawie takiego tytułu do opróżnienia i opuszczenia swojego mieszkania nie była przedmiotem badania sądu i nie przysługuje takim osobom prawo do lokalu socjalnego. Należałoby postulować stworzenie odpowiedniego mechanizmu obejmującego ochroną również takie osoby.

³² Szeroko porusza tę tematykę I. Kunicki, *Zmiany regulacji prawnej skutków przysądzenia własności nieruchomości wprowadzonych ustawą z 16 września 2011*, PPC 2012, nr 1, s. 64 i nast.

STRESZCZENIE **Zmiana statusu nieruchomości w toku egzekucji uproszczonej – uwagi na tle zadania (kazu) przygotowanego na egzamin komorniczy 2014**

Przedmiotem publikacji jest zaprezentowanie podstawowych zagadnień problematycznych, związanych z sytuacją zaistniałą w toku uproszczonej egzekucji z nieruchomości, polegającą na zmianie statusu nieruchomości wskutek zawiadomienia o zakończeniu procesu budowlanego obejmującego budynek.

W artykule zaprezentowano możliwe stanowiska co do wpływu, jaki wskazana wyżej zmiana statusu nieruchomości, wywiera na dalsze procedowanie.

Autor wskazał i uzasadnił dwa, główne możliwe rozwiązania zaprezentowanego problemu.

Publikacja odnosi się również do ostatniego egzaminu komorniczego, w trakcie którego kandydaci musieli m.in. rozwiązać ten sam problem.

SUMMARY **Change of the Status of the Real Estate in the Course of the Simplified Execution – Comments Made on Background of the Tasks Prepared for the Bailiff Exam 2014**

The object of this article is to present the basic issues related to a situation during simplified execution, concerning change of real properties status as a result of notification of completing a construction process involving a building.

The article presents possible overviews of the influence that change of real estate's status mentioned above, has on the further proceedings.

Author pointed and substantiated two, main possible solutions to the presented problem.

Publication also refers to recent bailiffs professional exam, during which candidates among other things, had to solve the same problem.

Zmiana statusu nieruchomości w toku egzekucji uproszczonej – uwagi na tle zadania (kazu) przygotowanego na egzamin komorniczy 2014

Egzamin komorniczy przeprowadzony w 2014 r. polegał m.in. na rozwiązaniu kazu dotyczącego uproszczonej egzekucji z nieruchomości. Szczególnie interesujący wydaje się jeden z problemów, które przyszło rozwiązać osobom podejmującym trudny ostateczny sprawdzian wiedzy i umiejętności, jakimi powinien odznaczać się komornik. Wspomniane zagadnienie związane było z przebiegiem postępowania egzekucyjnego początkowo wszczętego jako egzekucja uproszczona z nieruchomości, podczas którego przedmiot egzekucji zmienił swój status i przestał odpowiadać wymaganiom, jakie powinna spełniać nieruchomość w chwili wszczęcia egzekucji uproszczonej.

W doktrynie prezentowane są rozbieżne stanowiska co do tego, czy w takiej sytuacji należy prowadzić nadal egzekucję uproszczoną z nieruchomości, czy też zmienić sposób egzekucji i stosować dalej przepisy regulujące egzekucję zwykłą z nieruchomości. Problem ten nie został zatem jednoznacznie rozstrzygnięty, o czym będzie mowa dalej. Trzeba jednak zaznaczyć, że wytyczne do zadania egzaminacyjnego zdają się uwzględniać jako słuszne jedno tylko stanowisko, co wobec rozbieżnych poglądów przedstawicieli nauki postępowania cywilnego może budzić poważne zastrzeżenia. Niemniej zanim nastąpią właściwe uwagi na ten temat, powinno się dokładniej określić istotę poruszanego zagadnienia. W tym celu

należy wskazać elementy zadania egzaminacyjnego mające istotne znaczenie dla zobrazowania wspomnianego wyżej problemu.

Zgodnie z opisem zadania dostępnym na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości¹ wierzycielka złożyła do właściwego komornika prawidłowy wniosek o wszczęcie i przeprowadzenie egzekucji świadczeń pieniężnych należnych jej od dłużnika. Do wniosku wierzycielka dołączyła odpis księgi wieczystej oraz oszacowanie nieruchomości dokonane dla potrzeb obrotu rynkowego, odpowiadające wymogom oszacowania nieruchomości w egzekucji; z dokumentów tych wynikało, że wnioskiem objęta jest nieruchomość gruntowa oraz że posadowiono na niej budynek mieszkalny. Ponadto do wniosku dołączono zaświadczenie powiatowego inspektora nadzoru budowlanego, datowane na dzień złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji, z którego wynikało, że co do ww. budynku nie dokonano zawiadomienia o zakończeniu budowy ani nie wystąpiono z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na użytkowanie w rozumieniu przepisów prawa budowlanego. Ten opis stanu faktycznego wskazuje zatem na dopuszczalność wszczęcia egzekucji uproszczonej z nieruchomości.

Komornik przystąpił do czynności egzekucyjnych zgodnie z wnioskiem i stwierdził m.in., że budynek mieszkalny nie jest umeblowany i nie jest zamieszkały, grunt jest ogrodzony płotem z siatki metalowej oraz dostęp do niego jest zabezpieczony bramą i furtką zamykanymi na klucz.

Tydzień po doręczeniu dłużnikowi i jego małżonce zawiadomienia o wszczęciu egzekucji z wezwaniem do zapłaty długu komornik otrzymał od dłużnika zaświadczenie powiatowego inspektora nadzoru budowlanego, z którego wynikało, że tego samego dnia (tj. tydzień po doręczeniu dłużnikowi i jego małżonce zawiadomienia o wszczęciu egzekucji wraz z wezwaniem do zapłaty długu) dłużnik dokonał zawiadomienia o zakończeniu budowy budynku znajdującego się na przedmiotowym gruncie. Dłużnik i jego małżonka nie zapłacili długu w terminie określonym w wezwaniu.

Zgodnie z opisem istotnych zagadnień do zadania egzaminacyjnego „w ocenie zespołu, w niniejszej sprawie zdający powinien dokonać czynności związanych z uproszczoną egzekucją z nieruchomości (dział VIa, tytuł II, część trzecia Kodeksu postępowania cywilnego, art. 1013¹ – art. 1013⁶ k.p.c.)”. W opisie tym czytamy dalej m.in., że „komornik powinien dokonać czynności egzekucyjnych stosując przepisy o uproszczonej egzekucji z nieruchomości, gdyż zgodnie z art. 1013¹ § 1 k.p.c. mają one zastosowanie również do nieruchomości zabudowanej budynkiem mieszkalnym, jeżeli w chwili złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji nie do-

¹ Źródło: www.ms.gov.pl.

konano zawiadomienia o zakończeniu budowy albo nie wystąpiono z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na użytkowanie w rozumieniu przepisów prawa budowlanego. **Dłużnik złożył zaświadczenie o zgłoszeniu zakończenia budowy po wszczęciu egzekucji z nieruchomości, więc nie miało to znaczenia dla prawidłowego zastosowania przepisów o uproszczonej egzekucji z nieruchomości**" (podkreślenie A.W.).

Wytyczne związane z opisem istotnych zagadnień do zadania egzaminacyjnego wskazują zatem jednoznacznie, że postępowanie należy nadal prowadzić według przepisów o uproszczonej egzekucji z nieruchomości, mimo że nieruchomość już nie odpowiada wymaganiom, jakie ustawodawca przewidział dla przedmiotu, z którego prowadzić można wymienioną egzekucję.

Stanowisko powyższe znajduje potwierdzenie np. w poglądzie A. Adamczuka, którego zdaniem „ustawodawca zakłada, iż po ustaleniu przez komornika w trakcie opisu i oszacowania nieruchomości, że egzekucja uproszczona kieruje się do nieruchomości zabudowanej, której budowa została ukończona przed wpływem wniosku (żądania) o wszczęcie egzekucji z nieruchomości, prowadzi on ją nadal zgodnie z przepisami o egzekucji z nieruchomości z pominięciem przepisów o egzekucji uproszczonej”².

Z poglądu tego można wywnioskować zatem, że przejście na egzekucję zwykłą następuje, gdy do ukończenia budowy doszło przed wpływem wniosku (żądania) o wszczęcie egzekucji z nieruchomości. Autor ten nie wymienia bowiem jako prawnie relewantnej zmiany statusu nieruchomości wynikłej z zakończenia procesu zabudowania już po złożeniu wniosku (żądania).

Wydaje się, że ww. stanowisko, przyjęte w wytycznych do egzaminacyjnego zadania, można oprzeć na dosłownym brzmieniu artykułu 1013² § 3 k.p.c. Stanowi on o przypadku, gdy komornik w toku opisu i oszacowania bada, czy nieruchomość odpowiada wymaganiom określonym w art. 1013¹ § 1 k.p.c., a w zależności od wyników tej kontroli prowadzona jest dalej egzekucja uproszczona albo zwykła. Wymagania, jakie zawiera przepis art. 1013¹ § 1 k.p.c. dla stosowania przepisów o egzekucji uproszczonej, a których spełnienie ma badać komornik, określają, że aby nieruchomość gruntowa mogła zostać poddana temu sposobowi egzekucji, musi być niezabudowana lub też musi być nieruchomością zabudowaną budynkiem mieszkalnym lub użytkowym, co do którego **w chwili złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji** nie dokonano zawiadomienia o zakończeniu budowy albo nie wystąpiono z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na użytkowanie w rozumie-

² A. Adamczuk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. M. Manowskiej, Warszawa 2013, teza nr 4 do art. 1013¹ k.p.c.

niu przepisów prawa budowlanego³. Można ten przepis rozumieć w ten sposób, że komornik, ustalając w toku opisu i oszacowania, czy nieruchomość wskazana we wniosku wierzyciela o wszczęcie egzekucji odpowiada warunkom określonym w art. 1013¹ § 1 k.p.c., bada, czy nieruchomość ta rzeczywiście **w chwili złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji** była nieruchomością zabudowaną budynkiem mieszkalnym lub użytkowym, co do którego **w chwili tej** nie dokonano zawiadomienia o zakończeniu budowy albo nie wystąpiono z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na użytkowanie w rozumieniu przepisów prawa budowlanego. Komornik, kontrolując na podstawie art. 1013² § 3 k.p.c., czy spełnione są wymagania określone w art. 1013¹ § 1, miałby zatem badać, czy stan faktyczny i prawny istniejący jedynie w chwili złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji odpowiadał hipotezie ostatniego ze wskazanych przepisów. Jedną z funkcji opisu i oszacowania nieruchomości byłoby zatem m.in. zweryfikowanie stanu przedstawionego we wniosku wierzyciela o wszczęcie egzekucji, aktualnego w momencie jego złożenia. Komornik ma sprawdzić, czy nieruchomość miała taki status, jaki wskazał wówczas wierzyciel.

Taka interpretacja art. 1013² § 3 i art. 1013¹ § 1 k.p.c., jakkolwiek wydaje się spójna, nie daje się pogodzić z brzmieniem art. 1013⁵ § 4 k.p.c. Przewiduje on kolejną, tym razem sądową kontrolę dopuszczalności prowadzenia egzekucji uproszczonej. Mianowicie w razie stwierdzenia, że nieruchomość nie podlega sprzedaży według przepisów działu VIa, tytułu II, części trzeciej k.p.c., sąd poleca komornikowi prowadzenie dalszej egzekucji według przepisów o egzekucji z nieruchomości. Badanie przez sąd dopuszczalności sprzedaży nieruchomości według przepisów o egzekucji uproszczonej oznacza także ustalenie, czy zachodzi dopuszczalność prowadzenia tej egzekucji z uwagi na przedmiot – posiadanie przez niego wymaganych cech. Przyjęcie stanowiska, że dla dopuszczalności egzekucji uproszczonej prawnie relewantny jest tylko status nieruchomości aktualny wyłącznie w chwili składania wniosku o wszczęcie egzekucji, stawia pod znakiem zapytania sens kolejnej, tym razem sądowej kontroli tych samych okoliczności, przeprowadzanej zgodnie z art. 1013⁵ § 4 k.p.c. Skoro raz już, w toku opisu i oszacowania, komornik zbadał z wynikiem pozytywnym stan nieruchomości istniejący w chwili złożenia wniosku (w przeszłości), a ewentualna późniejsza (następcza) zmiana tego statusu nie ma znaczenia dla sposobu egzekucji mającego zastosowanie, to

³ Art. 1013¹ § 1 k.p.c. stanowi, że „przepisy niniejszego działu stosuje się do egzekucji z niezabudowanej nieruchomości gruntowej oraz nieruchomości zabudowanej budynkiem mieszkalnym lub użytkowym, jeżeli w chwili złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji nie dokonano zawiadomienia o zakończeniu budowy albo nie wystąpiono z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na użytkowanie w rozumieniu przepisów prawa budowlanego”.

brak jest uzasadnienia dla dokonywania kolejnych ustaleń w przedmiocie tych samych okoliczności. Gdyby sąd miał rzeczywiście badać status nieruchomości w chwili złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji niejako po komorniku, oznaczałoby to, że ustawodawca widzi konieczność ponownej kontroli tych samych okoliczności, a tym samym, że przewiduje możliwość popełnienia błędu na etapie opisu i oszacowania przez funkcjonariusza publicznego. Stanowiska takiego nie można zaakceptować.

Na przeciwnym biegunie w stosunku do wspomnianych wytycznych znajdują się poglądy m.in. I. Kunickiego, które należy podzielić. Autor ten przyjął, że „komornik powinien stosować z urzędu odpowiednie przepisy o uproszczonej albo zwykłej egzekucji z nieruchomości od chwili stwierdzenia, że postępowanie egzekucyjne z nieruchomości wszczęto w trybie niewłaściwym albo że charakter nieruchomości uległ zmianie w toku postępowania (por. art. 1013¹, Nb 15 oraz art. 1013², Nb 21–23). W jednakowym stopniu dotyczy to zmiany trybu uproszczonego na zwykły, jak i zwykłego na uproszczony”⁴.

Kunicki słusznie wskazuje ponadto, że „sąd powinien przeciwdziałać z urzędu zastosowaniu przez komornika niewłaściwego rodzaju egzekucji z nieruchomości (art. 759 § 2). Szczególna regulacja w tym zakresie została zawarta także w art. 1013⁵ § 4 (...)”. Dalej autor ten przyjmuje, że regulacja ta wydaje się zbędna, ponieważ sąd powinien czuwać nad prawidłowością postępowania egzekucyjnego w całym jego toku. Kunicki przyjmuje, że w każdym wypadku stwierdzenia zastosowania niewłaściwego rodzaju egzekucji z nieruchomości sąd powinien nakazać komornikowi dalsze prowadzenie egzekucji przy zastosowaniu przepisów o uproszczonej albo zwykłej egzekucji z nieruchomości. Sąd może również naprawić błędy komornika na wniosek strony, tj. przy rozpoznawaniu skargi na czynność komornika zarzucającej zastosowanie niewłaściwego rodzaju egzekucji z nieruchomości⁵.

Jak zauważa ostatnio wspomniany autor, „opis nieruchomości umożliwia weryfikację ustalenia, że postępowanie egzekucyjne z danej nieruchomości należy prowadzić w trybie uproszczonym. Jednakże mimo użycia sformułowania »w toku opisu«, zmiana trybu postępowania powinna nastąpić niezależnie od chwili stwierdzenia, że nieruchomość nie spełnia przesłanek z art. 1013¹ § 1, ponieważ komornik powinien stosować z urzędu przepisy regulujące poszczególne rodzaje

⁴ I. Kunicki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III: Postępowanie nieprocesowe, w razie zaginięcia lub zniszczenia akt, zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do artykułów 506–1088*, pod red. K. Piaseckiego, A. Marciniaka, Warszawa 2012, Nb 9 w uwagach wprowadzających do działu VIa *Uproszczona egzekucja z nieruchomości*.

⁵ *Ibidem*, Nb 10 w uwagach wprowadzających do działu VIa *Uproszczona egzekucja z nieruchomości*.

egzekucji z nieruchomości. Dotyczy to okresu zarówno przed dokonaniem opisu, jak i po jego dokonaniu⁶. Dalej wskazuje on, że „nie ma znaczenia, czy nieruchomości nie odpowiadała warunkom określonym w art. 1013¹ § 1 w chwili złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji albo w chwili zajęcia, czy też przestała odpowiadać tym wymogom już po zajęciu”⁷.

Także zdaniem autora niniejszej pracy przejście na zwykłą egzekucję z nieruchomości powinno nastąpić zawsze, gdy okaże się, że nieruchomości przestała podlegać egzekucji uproszczonej w jej toku, jak też wówczas, gdy nie podlegała jej w ogóle, od samego początku⁸.

Dodatkowo przeciwko koncepcji przyjętej w wytycznych związanych z opisem istotnych zagadnień do przedmiotowego zadania egzaminacyjnego przemawia wykładnia literalna art. 1013² § 3 k.p.c. Przepis przewiduje, że jeżeli w toku opisu okaże się, że nieruchomości **nie odpowiada** wymogom określonym w art. 1013¹, dalsze postępowanie egzekucyjne toczy się w trybie przepisów o egzekucji zwykłej. Należy zwrócić uwagę na zwrot „nieruchomość nie odpowiada wymogom”. Użycie czasu teraźniejszego oznacza, że stan, który ma być oceniany przez komornika przy podjęciu decyzji w zakresie sposobu egzekucji mającego zastosowanie wobec danej nieruchomości, to stan aktualny w chwili dokonywania oceny, a nie status, który istniał w chwili składania wniosku o wszczęcie egzekucji. Na gruncie tego przepisu obojętne jest, czy status nieruchomości nie spełniał wymagań już w chwili złożenia ww. wniosku, czy też uległ zmianie później, np. w toku opisu i oszacowania. Istotny jest stan, jaki istnieje w chwili dokonywania ustaleń przez komornika w kolejnym po zajęciu stadium egzekucji. Gdyby było tak, jak zakładają autorzy wytycznych (decyduje spełnienie wymagań wyłącznie w chwili złożenia wniosku), w przepisie art. 1013² § 3 k.p.c. użyty zostałby zwrot „nie podlegała” albo „nie podlegała w chwili złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji” zamiast „nie podlega”. Przepis ten wyraźnie wskazywałby, że istotna jest ocena stanu rzeczy aktualnego na początku postępowania (np. w chwili złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji), a nie w jego toku – w trakcie kolejnego stadium.

Co więcej, ww. pogląd znajduje oparcie w treści kolejnego przepisu regulującego przebieg egzekucji uproszczonej z nieruchomości. Jak bowiem stanowi

⁶ *Ibidem*, Nb 21 do art. 1013² k.p.c.

⁷ *Ibidem*, Nb 22 do art. 1013² k.p.c.

⁸ Por.: A. Wiśniewski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie egzekucyjne. Komentarz do artykułów 758–1088*, pod red. J. Jankowskiego, C.H. Beck, Warszawa 2011, Nb 22 i 23 do art. 1013² k.p.c. oraz Nb 13 do art. 1013⁵ k.p.c.; a także A. Wiśniewski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II: Komentarz do artykułów 730–1088*, pod red. J. Jankowskiego, C.H. Beck, Warszawa 2013, Nb 22 i 23 do art. 1013² k.p.c. oraz Nb 13 do art. 1013⁵ k.p.c.

art. 1013⁵ § 4 k.p.c., w razie stwierdzenia, że nieruchomość nie podlega sprzedaży według przepisów niniejszego działu, sąd poleca komornikowi prowadzenie dalszej egzekucji według przepisów o egzekucji z nieruchomości. Jest to kolejny, po art. 1013² § 3 k.p.c., przypadek przewidziany przez ustawodawcę, w którym zmiana statusu nieruchomości w toku egzekucji decyduje o dalszym jej przebiegu – sposobie egzekucji, jaki ma być następnie zastosowany. W przepisie ponownie użyto czasu terażniejszego zamiast przeszłego. Ponadto, gdyby było tak, jak zakładają zwolennicy koncepcji przyjętej w wytycznych związanych z opisem istotnych zagadnień do przedmiotowego zadania egzaminacyjnego (zgodnie z nią dla prowadzenia egzekucji uproszczonej decydujący jest wyłącznie status nieruchomości istniejący w chwili złożenia wniosku o wszczęcie), art. 1013⁵ § 4 k.p.c. stanowiłby, że przejście na egzekucję zwykłą następuje, gdy nieruchomość nie podlegała przepisom egzekucji uproszczonej **w chwili złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji**. Tymczasem w przytoczonym przepisie ustawodawca traktuje o sytuacji, w której stwierdza się niedopuszczalność przeprowadzenia sprzedaży według przepisów o egzekucji uproszczonej (wywołaną np. utratą przez nieruchomość statusu określonego w art. 1013¹ § 1 k.p.c.), **bez określenia chwili pojawienia się tej niedopuszczalności**, co oznacza, że moment wystąpienia tej przeszkody nie ma znaczenia dla ustawodawcy. Lektura przepisu art. 1013⁵ § 4 k.p.c. prowadzić może do wniosku, że chodzi w nim o niedopuszczalność egzekucji uproszczonej występującą **przynajmniej** na etapie sprzedaży. Przejście na egzekucję zwykłą może być bowiem spowodowane zarówno przeszkodą do prowadzenia egzekucji uproszczonej istniejącą już w chwili składania wniosku o jej wszczęcie, jak też zmianą statusu nieruchomości zaistniałą później. Stwierdzenie każdej z tych przeszkód zawsze czyni niedopuszczalnym dalsze prowadzenie egzekucji uproszczonej, co zdaniem autora niniejszej pracy wynika zarówno z art. 1013² § 3, jak i art. 1013⁵ § 4 k.p.c.

Wydaje się, że należy także wziąć pod uwagę charakter przepisów o egzekucji uproszczonej, będących normami *iuris cogentis*. Zmiana statusu nieruchomości oznacza, że znika przedmiot egzekucji uproszczonej. Natomiast przepisy, które ją regulują, nie mogą być dalej stosowane, skoro obowiązują bezwzględnie i dotyczyć mogą tylko nieruchomości opisanych w art. 1013¹ k.p.c., podobnie jak nieruchomości te mogą być poddane tylko egzekucji uproszczonej.

Każda z przedstawionych wyżej koncepcji znajduje uzasadnienie w obowiązujących przepisach. Stanowisko przyjęte w przedmiotowych wytycznych zdaje się bardziej chronić interesy wierzyciela. Raz ustalony status nieruchomości, aktualny na chwilę złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji, decyduje o przepisach, jakie mają do niej zastosowanie, we wszystkich stadiach postępowania.

Jeśli w chwili złożenia ww. wniosku nieruchomość podlegała egzekucji uproszczonej, dłużnik nie może swoim późniejszym zachowaniem wpłynąć na zmianę sposobu egzekucji i tym samym na wydłużenie postępowania. Niewątpliwie chroni to interesy wierzyciela – gwarantuje, że wniosek o przeprowadzenie egzekucji szybszej, uproszczonej, łatwiejszej będzie rzeczywiście skuteczny, a postępowanie takie zostanie przeprowadzone. Zdaje się to odpowiadać wskazanym niżej celom, jakie przyświecały ustawodawcy przy wprowadzaniu egzekucji uproszczonej.

Warto jednak zauważyć, że interes wierzyciela (polegający na sprawnym, szybkim przeprowadzeniu egzekucji uproszczonej zawsze, gdy to możliwe) nie w każdym przypadku będzie chroniony w razie zaakceptowania stanowiska, iż stan nieruchomości raz ustalony na chwilę złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji jest wiążący bez względu na późniejsze zmiany statusu nieruchomości, które nie mogą już spowodować zmiany sposobu egzekucji. Konsekwencją ww. stanowiska powinno być bowiem analogiczne przyjęcie, że jeśli w toku egzekucji zwykłej dojdzie do zmiany statusu nieruchomości, kwalifikującego ją do zastosowania wobec niej egzekucji uproszczonej, przejście na ten sposób nie powinno mieć miejsca – dosłowna interpretacja art. 1013¹ § 1 k.p.c. wyklucza taką modyfikację, skoro w chwili złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji nieruchomość nie odpowiadała wymaganiom określonym w tym przepisie (dosłowna hipoteza tego przepisu nie zostałaby bowiem wypełniona).

Jak wcześniej przyjęto⁹, celem, jaki przyświecał ustawodawcy przy wprowadzaniu omawianej regulacji, było zwiększenie skuteczności egzekucji tych należności, których znaczna wysokość wymaga skierowania postępowania do składników majątkowych umożliwiających realne zaspokojenie wierzyciela (nieruchomości). Środkiem do osiągnięcia celu wspomnianego na wstępie ma być sposób egzekucji, skonstruowany specjalnie ze względu na te przedmioty – nieruchomości, których rodzaj i nieskomplikowana sytuacja prawna umożliwiają prostsze i tym samym szybsze przeprowadzenie egzekucji. Jest to koncepcja spójna z poglądami innych autorów.

I tak np. A. Barańska¹⁰ uważa, że „intencją ustawodawcy było zastosowanie egzekucji przyspieszonej do niektórych tylko rodzajów nieruchomości, gdzie nie ma potrzeby daleko idącej ochrony właściciela zamieszkującego w danej nieruchomości”.

⁹ A. Wiśniewski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II: Komentarz do artykułów 730–1088, op. cit.*, Nb 3 do art. 1013¹ k.p.c.

¹⁰ A. Barańska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, tom II*, pod red. K. Piaseckiego, art. 1013¹, Nb 1.

Jak wskazuje A. Damasiewicz¹¹ „uproszczona egzekucja z nieruchomości ma dotyczyć przede wszystkim nieruchomości niezabudowanych właśnie dlatego, żeby nie dochodziło do skomplikowanych, w sensie prawnym i faktycznym, sytuacji, kiedy to w bardzo szybkim i prostym trybie jest egzekwowana nieruchomość zabudowana i zamieszкана”. Wskazuje ona, że „uproszczona egzekucja obejmuje także takie nieruchomości, które są co prawda zabudowane, ale których budowa nie jest zakończona, a więc takie, w których nikt nie powinien, legalnie, zamieszkiwać lub prowadzić działalności”.

I. Kunicki¹² przyjmuje, że „celem wprowadzenia komentowanej regulacji było zastosowanie jej do nieruchomości o mniejszej wartości rynkowej”.

Wyżej wskazane cele i założenia, chroniące interes wierzyciela, zostaną spełnione, jeśli dojdzie do jego szybkiego zaspokojenia. Jednocześnie jednak egzekucja powinna zostać przeprowadzona bez nadmiernej, nieproporcjonalnej ingerencji w prawa dłużnika. Chodzi tu bowiem o jednoczesne wyważenie celu (zaspokojenie wierzyciela) i środków służących jego realizacji (użycie przymusu, ale takiego, który jest niezbędny – nie przekracza granic wyznaczonych usprawiedliwioną potrzebą). Przepisy o egzekucji umożliwiają przymusowe wykonanie orzeczenia, ale zastosowanie tego wyjątkowego środka jest dopuszczalne tylko na ustalonych demokratycznie zasadach. Zaspokojenie wierzyciela musi bowiem przebiegać w granicach obowiązującego prawa, które ustalono, mając na względzie m.in. zasadę proporcjonalności środka i celu. Wprowadzając uproszczoną egzekucję, ustawodawca dopuścił sposób egzekwowania należności bardziej dla dłużnika dolegliwy, bo szybszy, skrócony, uproszczony (dłużnik może zostać szybciej pozbawiony przysługującego mu prawa). Było to jednak możliwe i usprawiedliwione z uwagi na fakt, że nieruchomości poddane egzekucji uproszczonej są tymi, których sytuacja prawna i faktyczna jest nieskomplikowana – np. nieruchomość nieposiadająca budynków, w których można legalnie zamieszkiwać. Przyspieszenie postępowania w tych przypadkach nie niesie ze sobą zagrożeń w postaci zbyt dużej, nieproporcjonalnej ingerencji w sferę praw dłużnika i związanych z nim osób (np. rodziny).

W tym miejscu uwidacznia się interes chroniony przez koncepcję przeciwną do przedmiotowych wytycznych. Jest nim uzasadnione stosowanie egzekucji uproszczonej, co nastąpi, jeśli uwzględniany będzie rzeczywisty stan rzeczy – rzeczywisty status nieruchomości – tak aby egzekucja nie powodowała nieuzasadnionych,

¹¹ A. Damasiewicz, *Komentarz do ustawy z 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, art. 1013¹, LEX/el. 2005.

¹² I. Kunicki, *Przedmiot uproszczonej egzekucji z nieruchomości*, Rejent 2008, nr 6, s. 43.

nieadekwatnych dolegliwości. Kontrola rzeczywistego statusu nieruchomości powinna zagwarantować, że szybki, wyjątkowy sposób egzekucji (ograniczony do wybranych, niektórych kategorii nieruchomości) będzie mieć zastosowanie rzeczywiście wówczas, gdy stan faktyczny to uzasadnia.

W sytuacji, gdy dłużnik po złożeniu wniosku o wszczęcie egzekucji uproszczonej legalnie zakończy wznoszenie budynku albo uzyska pozwolenie na jego użytkowanie i zacznie swoje prawa wykonywać, odpadnie szczególna przesłanka legitymizująca postępowanie szybsze i uproszczone, jaką jest nieskomplikowana sytuacja prawna i faktyczna przedmiotu egzekucji.

Wytyczne wskazują, że „dłużnik złożył zaświadczenie o zgłoszeniu zakończenia budowy po wszczęciu egzekucji z nieruchomości, więc nie miało to znaczenia dla prawidłowego zastosowania przepisów o uproszczonej egzekucji z nieruchomości”. Zdaniem autora niniejszej pracy zakładanie, że tylko chwila złożenia wniosku powinna mieć decydujący wpływ na możliwość przeprowadzenia **całej** egzekucji uproszczonej, jest zbyt dużą symplifikacją. Co bowiem, jeśli po wszczęciu egzekucji uproszczonej dłużnik uzyska legalną podstawę do zamieszkania w budynku ze swoją rodziną i z prawa tego skorzysta? Czy taka zmiana okoliczności nie powinna wpływać na sposób prowadzenia postępowania?

Warto zauważyć, że ustawodawca, wprowadzając egzekucję uproszczoną, nie przewidział mechanizmów prawnych, na mocy których po złożeniu wniosku o wszczęcie ww. egzekucji niemożliwe staje się legalne zakończenie budowy bądź też uzyskanie pozwolenia na użytkowanie budynku. Wprowadzeniu do k.p.c. omawianych przepisów nie towarzyszyła nowelizacja ustawy Prawo budowlane. Zatem na gruncie tego ostatniego aktu prawnego rozpoczęcie egzekucji uproszczonej nie stanowi przeszkody do zakończenia procesu budowlanego. Gdyby rację mieli zwolennicy koncepcji przyjętej m.in. w krytykowanych wytycznych, ustawodawca przewidziałby środki prawne umożliwiające „zakonserwowanie” sytuacji prawnej nieruchomości aktualnej na chwilę złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji uproszczonej. W szczególności organ, do którego składane jest zażalenie o zakończeniu budowy, powinien uznać je wówczas za nieskuteczne (powinien złożyć sprzeciw) albo wydać decyzję odmawiającą pozwolenia na użytkowanie. Skoro jednak regulacji takich nie ma (w szczególności: nie przewidziano podejmowania przez komornika stosownych czynności w tym zakresie, np. powiadomienia organów budowlanych o rozpoczętej egzekucji uproszczonej, ani nie wprowadzono do prawa budowlanego stosownych przesłanek negatywnych dla zakończenia procesu budowlanego lub uzyskania pozwolenia na użytkowanie, wywołanych wszczęciem egzekucji uproszczonej), może dochodzić do legalnych zmian sytuacji faktycznej, prawnej nieruchomości zajętych w oma-

wianej egzekucji, tak jak to miało miejsce chociażby na gruncie zadania z tego-rocznego egzaminu komorniczego (po wszczęciu egzekucji złożono skuteczne zawiadomienie o zakończeniu budowy budynku). Do zmian takich może także dochodzić mimo podjęcia przez komornika czynności faktycznych towarzyszących zajęciu, w postaci np. ustanowienia dozoru nad nieukończonym budynkiem, wyłączającego zarząd (władanie) dłużnika (art. 1013² § 2 k.p.c.), których celem jest uniemożliwienie ukończenia inwestycji – budowy, o której mowa w art. 1013¹ § 1 k.p.c. – przez dłużnika lub osoby trzecie. Gdyby bowiem po zajęciu „budynku” dłużnik mógł nadal nim władać (zwłaszcza jako zarządca), to niewątpliwie miałby faktyczną możliwość i prawo ukończenia budowy ww. obiektu budowlanego. Mógłby także zlecić stosowne czynności osobom trzecim¹³. To z kolei udaremniłoby przeprowadzenie uproszczonej egzekucji do końca. Zgodnie bowiem z art. 1013⁵ § 4 k.p.c., jeżeli sąd już na końcowym etapie postępowania, przed przysądzeniem własności nieruchomości, stwierdzi, że nie podlega ona sprzedaży według przepisów o egzekucji uproszczonej, odmawia przysądzenia własności oraz poleca komornikowi prowadzenie dalszego postępowania według przepisów o zwykłej egzekucji z nieruchomości. W takiej sytuacji komornik niezwłocznie zwraca oferentowi kwotę wpłaconą przez niego na cenę nabycia (zgodnie z art. 1013⁵ § 5 k.p.c.). Do takiej sytuacji może dojść, np. gdy przedmiot od początku nie nadawał się do egzekucji uproszczonej. Jednak w przepisie art. 1013⁵ § 4 k.p.c. chodzi także o przypadek, gdy pomiędzy stadium opisu i oszacowania a etapem przysądzenia własności nieruchomości zmieniła ona swój status i przestała odpowiadać warunkom określonym w art. 1013¹ § 1 k.p.c. (np. wskutek ukończenia budowy i skutecznego zgłoszenia tego faktu do organu nadzoru budowlanego). W konsekwencji sąd stwierdza niemożność dalszego prowadzenia egzekucji uproszczonej, dlatego że nieruchomość już jej nie podlega (przestała jej podlegać), choć wcześniej (w chwili zajęcia oraz w chwili opisu i oszacowania) nieruchomość ta miała odpowiedni status.

Rozbieżności interpretacyjne skłaniają do postulowania takiej zmiany przepisów o uproszczonej egzekucji, która wyjaśniłaby wątpliwości i z której wynikałoby jednoznacznie, czy status nieruchomości kwalifikujący ją do tej egzekucji powinien być stwierdzony tylko w chwili złożenia wniosku, czy też powinien istnieć – być aktualny – w toku całego postępowania.

Na podstawie przedstawionych wyżej poglądów można z pewnością uznać, że dla analizowanego zagadnienia charakterystyczna jest możliwość dokonania

¹³ Por. A. Wiśniewski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do artykułów 730–1088, op. cit.*, Nb 21 do art. 1013² k.p.c.

różnej jego interpretacji. Ta odmienność poglądów możliwych do sformułowania powinna zostać uwzględniona przy tworzeniu przedmiotowego zadania.

Jak słusznie zauważono w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z siedzibą w Warszawie z dnia 29 kwietnia 2011 r.¹⁴, „«opis istotnych zagadnień», tworzony dla zadań z części od drugiej do piątej egzaminu radcowskiego (gdzie wymagane jest sporządzenie pisma procesowego albo opinii prawnej na podstawie określonego kazusu), nie tworzy nowych kryteriów ocen, lecz służy wyłącznie egzaminatorom i komisjom egzaminacyjnym jako model standardowego rozwiązania. Sąd podziela opinię organu, że poprawne rozwiązanie każdego zadania egzaminacyjnego zawiera w sobie szereg obiektywnie powtarzalnych problemów, które każdy profesjonalny pełnomocnik (w tym wypadku zarówno egzaminatorzy, jak i egzaminowani) powinien móc dostrzec i należycie uzasadniając podnieść. Na tej właśnie płaszczyźnie należy ocenić charakter «opisu istotnych zagadnień». Inaczej mówiąc, «opis istotnych zagadnień» jest jedynie wzorem poprawnego rozwiązania zadania, zawierającym pewne standardowe oczekiwania fachowości profesjonalnego pełnomocnika. Ocena zaś prac egzaminacyjnych, w tym również w odniesieniu do skarżącej, jest dokonywana przez pryzmat przesłanek wymienionych w art. 365 ust. 2 ustawy o radcach prawnych, tj. przez pryzmat zachowania wymogów formalnych, właściwości zastosowanych przepisów prawa i umiejętności ich interpretacji, poprawności zaproponowanego przez zdającego sposobu rozstrzygnięcia problemu z uwzględnieniem interesu strony, którą zgodnie z zadaniem reprezentuje. Posługiwanie się przez egzaminatorów i komisje egzaminacyjne «opisem istotnych zagadnień» nie tylko nie ogranicza «dowolności ocen», pełniąc funkcję pomocniczego weryfikatora przyjętych ustaleń, ale będąc schematem poprawnego, standardowego rozwiązania zadania egzaminacyjnego, służy egzaminatorom i komisjom egzaminacyjnym jako instrument pomocniczy, nie zaś – wbrew poglądom skarżącej – jako podstawowy i wyłączny”.

Orzeczenie to zapadło co prawda w odniesieniu do egzaminu radcowskiego, ale wydaje się, że przytoczony wywód może zachować w pełni aktualność także w przypadku egzaminu komorniczego. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji¹⁵ stanowi bowiem w art. 31 ust. 3, że egzamin komorniczy polega na sprawdzeniu przygotowania osoby przystępującej do egzaminu komorniczego, zwanej dalej „zdającym”, do samodzielnego i należytego wykonywania zawodu komornika. W przytoczonym wyżej orzeczeniu sąd nato-

¹⁴ WSA w wyroku z dnia 29 kwietnia 2011 r., VI SA/Wa 225/11. Dostępne na stronie internetowej orzeczenia.nsa.gov.pl.

¹⁵ T.j. z dnia 15 września 2011 r. Dz.U. Nr 231, poz. 1376.

miast zauważył, że ocena prac egzaminacyjnych jest dokonywana przez pryzmat **zachowania wymogów formalnych, właściwości zastosowanych przepisów prawa i umiejętności ich interpretacji**, poprawności zaproponowanego przez zdającego sposobu rozstrzygnięcia problemu z uwzględnieniem interesu strony, którą zgodnie z zadaniem reprezentuje.

Raz jeszcze należy wskazać, że charakterystyczna dla ww. zagadnienia prawnego jest właśnie możliwość różnej jego interpretacji.

Biorąc pod uwagę rozbieżność formułowanych poglądów, rysującą się wyraźnie na tle powyższych przykładów, nietrudno zdaniem autora pracy o wniosek, że sformułowanie wytycznych w sposób, w jaki uczyniono to w przedmiotowym kazusie, stoi w sprzeczności z celem egzaminu komorniczego. Z jednej bowiem strony egzamin, zgodnie z ustawą o komornikach sądowych i egzekucji, ma sprawdzać m.in. zdolność do „samodzielnego i należytego wykonywania zawodu komornika”, co oznacza m.in. umiejętność **zachowania wymogów formalnych, zastosowania właściwych przepisów prawa i umiejętności ich interpretacji**. Z drugiej jednak strony treść wytycznych do przedmiotowego zadania nie przystaje do ww. celu, wskazanego chociażby w zaprezentowanym wyroku WSA. Wytyczne nie uwzględniają bowiem wszystkich interpretacji oraz poglądów prezentowanych na gruncie problematycznego zagadnienia, ale tylko jedno stanowisko, pomijając poglądy odmienne.

Wydaje się, że jeżeli zadanie można rozwiązać co najmniej na dwa różne sposoby, a zwłaszcza gdy można rozwiązać je odmiennie, niż założył autor zadania, lecz w oparciu o prezentowane w literaturze poglądy, to nie można zgodzić się z ustaleniem wytycznych do rozwiązania uwzględniających jedno tylko stanowisko. Jest to szczególnie nieuzasadnione wówczas, gdy dochodzi do pominięcia pozostałych możliwych i prezentowanych koncepcji naukowych, na których podstawie można rozwiązać zadanie w sposób odmienny, niż założył to autor lub autorzy zadania.

STRESZCZENIE Nakład pracy komornika jako kryterium ustalenia opłaty egzekucyjnej

Komornik sądowy pokrywa koszty działalności egzekucyjnej z uzyskanych opłat. W egzekucji świadczeń pieniężnych opłata jest pobierana w wysokości 8% lub 15% wyegzekwowanego świadczenia. Na podstawie ustawy z 2010 r., zmieniającej ustawę o komornikach sądowych i egzekucji, system ten został zniekształcony. Sąd uzyskał prawo do zmniejszania na wniosek dłużnika opłaty pobranej przez komornika na podstawie i w wysokości zgodnej z ustawą ze względu na nakład pracy komornika. Problem polega na tym, że pojęcie nakładu pracy nie zostało zdefiniowane. Jedni uważają, że nakład pracy to wysiłek fizyczny i umysłowy komornika, inni, że to koszty wykonywania czynności przy pomocy kancelarii komorniczej i zatrudnionych w niej pracowników. Taki stan nie zapewnia jednolitego stosowania prawa.

SUMMARY A Bailiff's Workload as the Determining Criterion for the Enforcement Fee

A court bailiff covers the costs of enforcement activities with the fees collected. In the enforcement of payments, the fee collected amounts to 8% or 15% of the payment enforced. Pursuant to the law of 2010, amending the law on court bailiffs and enforcement, the system has been distorted. The court has gained the right to reduce, upon a debtor's request, the fee collected by the bailiff pursuant to and in the amount specified in the law, based on the bailiff's workload. The problem is that the notion of "workload" has not been defined. Some think that the workload is a bailiff's physical and mental effort, while others think that it denotes the costs of the activities performed by a bailiff's office and its employees. This situation does not ensure uniform application of the law.

Nakład pracy komornika jako kryterium ustalenia opłaty egzekucyjnej

I.

Na podstawie ustawy z dnia 18 września 2001 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹ komornicy utracili status pracowniczy. Komornikowi powierzono wykonywanie czynności na własny rachunek (art. 3a). Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego w tej właśnie zmianie statusu komornika sądowego należy dostrzegać *ratio legis* wprowadzenia do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji mechanizmu sądowego miarkowania wysokości opłaty egzekucyjnej. Choć w uzasadnieniu projektu ustawy zmieniającej z 2004 r. nie wyjaśniono *expressis verbis* powodów wprowadzenia tego mechanizmu, to jednak należy go postrzegać jako środek uzupełniający różne formy nadzoru judykacyjnego nad komornikami sądowymi, których konieczność istnienia sygnalizowano w uzasadnieniu projektu ustawy zmieniającej z 2001 r. Ustawodawca uznał, że zniesieniu pracowniczego statusu komorników sądowych oraz obowiązku przekazywania przez komornika części opłaty egzekucyjnej Skarbowi Państwa musi towarzyszyć wzmocnienie nadzoru judykacyjnego nad działalnością komorników, w tym nad czynnościami ustalania i pobierania opłaty egzekucyjnej. Środkiem wzmacniającym ów nadzór judykacyjny miał być właśnie mechanizm miarkowania przez sąd wysokości opłaty egzekucyjnej².

Powody, dla których przyjęto mechanizm obniżania opłaty egzekucyjnej, można znaleźć w materiałach parlamentarnych. W sprawozdaniu Komisji Gospodarki

¹ Dz.U. z 2001 r. Nr 130, poz. 1452. Dalej w tekście „ustawa” lub „u.k.s.e.” bez bliższego określenia oznacza ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1376 ze zm.), zaś „art.” – artykuł tej ustawy.

² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 stycznia 2013 r., K. 1/11, OTK ZU 2013, ser. A, nr 1, poz. 6.

i Finansów Publicznych oraz Komisji Ustawodawstwa i Praworządności przedstawiono propozycję poprawki senatorów: M. Lubińskiego, J. Markowskiego i Z. Religi, popartą przez mniejszość połączonych komisji, o następującej treści:

„W art. 49:

dotychczasową treść oznacza się jako ust. 1,

po zdaniu pierwszym dodaje się zdanie w brzmieniu:

Opłatę ustala się w wysokości odpowiedniej do poniesionych przez komornika wydatków, nakładu jego pracy oraz wartości wyegzekwowanej części świadczenia zgłoszonego do egzekucji.

a) dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

2. W wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zmniejszyć wysokość opłaty, o której mowa w ust. 1”.

W odpowiedzi na taką propozycję poprawki art. 49 u.k.s.e., Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości S. Królak oświadczył, że kwestia ta nie była wnioskowana przez rząd, a materia ewidentnie wykracza poza zakres przedłożenia rządowego³.

Poprawka mniejszości nie została przez Sejm odrzucona i znalazła się w ustawie z 24 września 2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego⁴.

Należy zauważyć, że zgodnie z art. 2 Konstytucji sformułowanie treści stanowionego prawa wymaga stosownej aktywności już na etapie przygotowania projektu ustawy. Jego przygotowanie poprzedzić powinno m.in. wyznaczenie i opisanie stanu stosunków społecznych w dziedzinie wymagającej interwencji organów władzy publicznej oraz wskazanie pożądanych kierunków zmian prawa, a także określenie przewidywanych skutków społecznych, gospodarczych, organizacyjnych, prawnych i finansowych każdego z rozważanych rozwiązań⁵. Trybunał Konstytucyjny w swych orzeczeniach wielokrotnie stwierdzał, że podstawą każdego systemu norm prawnych jest fikcja prawna racjonalności prawodawcy. Ta fikcja prawna nakazuje założyć, że wszelkie działania prawodawcy są efektem dogłębnego rozważenia problemu i dojrzałej decyzji znajdującej racjonalne uzasadnienie⁶.

Z powołanych wyżej materiałów parlamentarnych wynika, że projekt zmiany art. 49 u.k.s.e., wprowadzający mechanizm obniżania opłaty egzekucyjnej nie został opracowany przez rządowe służby legislacyjne ani nie był przedmio-

³ Por. zapis stenograficzny z posiedzenia Komisji Gospodarki i Finansów Publicznych oraz Komisji Ustawodawstwa i Praworządności z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie rozpatrzenia wniosków do ustawy o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk senacki nr 752 z 16 lipca 2004 r.), dostępny na stronie www.senat.gov.pl.

⁴ Dz.U. z 2004 r., Nr 236, poz. 2356, dalej: „ustawa zmieniająca z 2004 r.”.

⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 lutego 2003 r., K. 28/02, OTK ZU 2003, ser. A, nr 2, poz. 13.

⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 17 maja 200 r., P. 6/04, OTK ZU 2005, ser. A, nr 5, poz. 50.

tem uzgodnień międzyresortowych. Nie został także poddany w Sejmie trzem czytaniom (art. 119 Konstytucji). Przyjęcie poprawki Senatu nie było więc „efektem dogłębnego rozważenia problemu i dojrzałej decyzji znajdującej racjonalne uzasadnienie”. Ponadto poprawka art. 49 u.k.s.e. nie została zharmonizowana z przepisami ustawy regulującymi sposób ustalenia i zasady pobrania opłaty egzekucyjnej. W art. 49 ust. 1 zdanie drugie pojawiło się odwołanie do „wydatków” i „nakładu pracy komornika”, choć według ustawy wydatki ponosi wierzyciel lub sąd rejonowy, a pojęcie nakładu pracy nie zostało zdefiniowane.

Przepisy o obniżaniu wysokości opłaty egzekucyjnej były krytykowane, dlatego obowiązywały tylko w okresie od 13 listopada 2004 r. do 27 grudnia 2007 r. W krytycznych uwagach na temat regulacji zawartej w art. 49 w brzmieniu nadanym przez nowelę z 24 września 2004 r. podnoszono zarzut, że przyznanie sądowi kompetencji do zmniejszania opłaty egzekucyjnej jest niedopuszczalne. Opłaty egzekucyjne są bowiem należnościami o charakterze publicznoprawnym, rodzajem „daniny publicznej” (por. uzasadnienie uchwały SN z 22 października 2002 r.⁷) i jako takie mogą być, według art. 84 i 217 Konstytucji RP, nakładane i określone wyłącznie mocą ustawy. Przepis art. 49, dopuszczający możliwość miarkowania opłaty egzekucyjnej, operował ponadto pojęciami niedookreślonymi (np. „nakład pracy komornika”), które na etapie stosowania prawa trudno wypełnić konkretną treścią. Przyjęte w art. 49 rozwiązania łamały w istocie rzeczy zasadę normatywnego ustalania wysokości opłat egzekucyjnych⁸.

Z dniem 28 grudnia 2007 r. weszła w życie ustawa z 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw⁹. Ustawą tą nadano art. 49 u.k.s.e. nową treść, pomijając w nim możliwość miarkowania przez sąd wysokości opłaty egzekucyjnej w wypadkach szczególnie uzasadnionych. W uzasadnieniu rządowego projektu ustawy zmieniającej z 2007 r.¹⁰ wskazano, że istotną korzyścią wprowadzenia proponowanej nowelizacji będzie odstępianie od obciążania sądów powszechnych obowiązkiem rozpoznawania spraw opartych na dyspozycji obecnego art. 49 ust. 2 ustawy. Nowe brzmienie art. 49 ustawy, uzależniające wysokość opłaty egzekucyjnej od **nakładu pracy** komornika w postaci odpowiednich progów (1/10 przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, 5%, 10% i 15%), **eliminuje potrzebę sądowej ingerencji w wysokość opłat egzekucyjnych**¹¹.

⁷ Uchwała SN z 22 października 2002 r., III CZP 65/02, OSNC 2003, nr 7–8, poz. 100.

⁸ A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 299–300.

⁹ Dz.U. z 2007 r. Nr 112, poz. 769, dalej: „ustawa zmieniająca z 2007 r.”.

¹⁰ Druk sejmowy nr 1287/V kadencja.

¹¹ Por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 29 stycznia 2013 r., K.1/11, OTK ZU 2013, ser. A, nr 1, poz. 6.

W uzasadnieniu wyroku z 26 czerwca 2012 r. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że w aktualnym brzmieniu art. 49 ust. 1 ustawy o komornikach różnicuje wysokość opłaty egzekucyjnej również według kryterium nakładu pracy. Ze wskazanego przepisu wynika, że niższa opłata wiąże się z taką egzekucją, w ramach której komornik dokonuje nielicznych i stosunkowo prostych czynności (por. uzasadnienia projektów ustaw zmieniających art. 49 ust. 1 u.k.s.e.¹²). Dodatkowo art. 49 ust. 1 ustawy o komornikach przewiduje „widełkowe” ograniczenia wysokości opłaty egzekucyjnej, także różniące się wysokością w zależności od przedmiotu egzekucji. Ten mechanizm ma z jednej strony zapewniać minimalne wynagrodzenie komornika w wysokości 1/10 lub 1/20 wysokości przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, a z drugiej strony zapobiega nadmiernym opłatom, tj. opłatom przekraczającym trzydziestokrotność lub dziesięciokrotność wysokości przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. Zgodnie z uzasadnieniem projektu ustawy wprowadzającej ten mechanizm (por. druk sejmowy nr 1287 V kadencji) ma on wiązać wysokość pobieranej przez komornika opłaty z rzeczywistym nakładem jego pracy w danym postępowaniu egzekucyjnym¹³.

W związku z powyższym należy stwierdzić, że ustawą zmieniającą z 2007 r. osiągnięto cel poprawki senatorów Markowskiego, Lubińskiego i Religi, i to w sposób zgodny z zasadami prawidłowej legislacji. Nakład pracy komornika został bowiem wyrażony w ustawowych stawkach opłaty.

Jednakże wyrokiem z dnia 26 lutego 2013 r. Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 49 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy, w stanie prawnym obowiązującym od 28 grudnia 2007 r. do 16 czerwca 2010 r., w zakresie, w jakim w wypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela nie dopuszcza możliwości obniżenia wysokości opłaty stosunkowej, w zależności od nakładu pracy komornika, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 Konstytucji, ponieważ **stanowi nadmierną ingerencję w prawo własności dłużnika**, która nie znajduje racjonalnego uzasadnienia w konieczności ochrony innych wartości konstytucyjnych ani nie pozostaje w odpowiedniej proporcji do obowiązków ciążących na jednostce (naruszenie wymogów niezbędności i proporcjonalności *sensu stricto*)¹⁴. Trybunał Konstytucyjny zakwestionował więc decyzję ustawodawcy, który korzystając z przysługującej mu swobody prawodawczej, postanowił zrezygnować z przepisu dającego sądowi prawo obniżania opłaty egzekucyjnej. Ze stanowiskiem Trybu-

¹² Druki sejmowe nr 1287 V kadencji i nr 1810 VI kadencji.

¹³ Por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 26 czerwca 2012 r., P. 13/11, OTK ZU 2012, ser. A, nr 6, poz. 67.

¹⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 26 lutego 2013 r., SK 12/11, OTK ZU 2013, ser. A, nr 2, poz. 19.

nału Konstytucyjnego wyrażonym w wyroku nie można się zgodzić. Brak przepisu umożliwiającego obniżenie opłaty nie oznacza bowiem ingerencji w prawo własności dłużnika. Taką ingerencję stanowiłby natomiast przepis pozytywny ograniczający prawo własności.

Na podstawie ustawy z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji¹⁵, w art. 49 ust. 1 zdanie drugie rozszerzony został zakres stosowania opłaty w wysokości 8%, której dolną granicę obniżono z 1/10 do 1/20 przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. Dodano także przepisy art. 49 ust. 7–10, przewidujące prawo dłużnika i wierzyciela do ubiegania się o obniżenie stosunkowej opłaty egzekucyjnej. Wyrokiem z dnia 29 stycznia 2013 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 49 ust. 10 u.k.s.e. jest zgodny z Konstytucją¹⁶.

W uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 12 lutego 2010 r. wskazano, że potrzeba przywrócenia mechanizmu miarkowania wysokości opłaty egzekucyjnej była sygnalizowana przez Ministra Zdrowia w uwagach do projektu przedstawionych przed posiedzeniem Stałego Komitetu Rady Ministrów. W opinii Ministra Zdrowia mechanizm ten miałby „szczególne znaczenie dla publicznych zakładów opieki zdrowotnej, w odniesieniu do których nakład pracy komorników związany z prowadzeniem postępowania egzekucyjnego jest z reguły niewielki”¹⁷.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 29 stycznia 2013 r. również wskazywał, że zakładanym celem regulacji przywracającej mechanizm miarkowania wysokości opłaty egzekucyjnej było zapewnienie możliwości uwzględnienia trudnej sytuacji materialnej niektórych dłużników (konkretnie – publicznych zakładów opieki zdrowotnej), dla których opłata egzekucyjna w maksymalnej wysokości byłaby znacznym obciążeniem, a przy tym nie znajdowałaby uzasadnienia w nakładzie pracy komornika¹⁸.

Jednocześnie wyrokami z dnia 8 maja 2006 r.¹⁹ oraz z dnia 20 listopada 2012 r.²⁰ Trybunał Konstytucyjny uznał za zgodny z Konstytucją przepis art. 49 ust. 1 zdanie drugie w brzmieniu nadanym mu ustawą zmieniającą z 2004 r., zgodnie z którym opłatę egzekucyjną ustala się w wysokości odpowiedniej do poniesionych przez komornika wydatków, nakładu jego pracy oraz wartości wyegzekwowanej części świadczenia zgłoszonego do egzekucji. Trybunał uznał, że zasadą przyjętą na

¹⁵ Dz.U. z 2010 r., Nr 40, poz. 228, dalej: „ustawa z dnia 12 lutego 2010 r.”.

¹⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 29 stycznia 2013 r., K. 1/11, OTK ZU 2013, ser. A, nr 1, poz. 6.

¹⁷ Druk sejmowy nr 1810/VI kadencja.

¹⁸ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 29 stycznia 2013 r., K. 1/11, OTK ZU 2013, ser. A, nr 1, poz. 6.

¹⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 8 maja 2006 r., P. 18/05, OTK ZU 2006, ser. A, nr 5, poz. 53.

²⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 listopada 2012 r., SK 34/09, OTK ZU 2012, ser. A, nr 10, poz. 122.

gruncie ustawy o komornikach jest powiązanie opłaty z realnym, a nie czysto formalnie rozumianym, nakładem kosztów, czasu i wysiłku ze strony komornika jako kryterium przyznania mu wynagrodzenia²¹. W innym wyroku, z dnia 30 kwietnia 2012 r., Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. 49 ust. 2 u.k.s.e. w brzmieniu nadanym mu ustawą zmieniającą z 2004 r., który przewidywał możliwość zmniejszenia opłaty egzekucyjnej przez sąd w wypadkach szczególnie uzasadnionych, stanowił mechanizm przeciwdziałania nadużyciom prawa, polegającym na ustalaniu przez komornika wygórowanej opłaty, odbiegającej w rażący sposób od zasad określonych w art. 49 ust. 1 zdanie drugie ustawy o komornikach. Dotyczy to w szczególności wysokości opłaty egzekucyjnej w postępowaniu, które nie wymagało od komornika znacznego nakładu pracy ani nie było czasochłonne²².

II.

Zgodnie z przepisem art. 49 ust. 1 zdanie drugie u.k.s.e. w brzmieniu nadanym mu ustawą zmieniającą z 2004 r., opłatę egzekucyjną ustalało się w wysokości odpowiedniej do poniesionych przez komornika wydatków, nakładu jego pracy oraz wartości wyegzekwowanej części świadczenia zgłoszonego do egzekucji. Należy zauważyć, że ustawodawca w żaden sposób nie określił, co oznacza wysokość opłaty stosunkowej „odpowiednia” do wydatków komornika oraz nakładu jego pracy, natomiast nadal odnosi się do „wartości wyegzekwowanej części świadczenia”. Powołane normy – choć mogłyby łagodzić rygor pobierania opłaty stosunkowej od dłużnika, który dobrowolnie (choć ze znacznym opóźnieniem) zaspokoił roszczenia wierzyciela – w istocie nastroczają szczególne trudności. Nie sposób na ich gruncie przewidzieć, jaka może być opłata stosunkowa w sytuacji, w której komornik w ogóle nie wyegzekwował świadczenia (bo zostało ono w całości spełnione bez jego udziału) i nie poniósł wydatków (można przypuszczać, że ustawodawcy chodziło o wydatki wymienione w art. 39 ust. 2 u.k.s.e.), nie da się bowiem w tej sytuacji zmierzyć „nakładu pracy”. Zresztą nawet jeśli „nakład pracy” zostałby w jakiś sposób określony i „wyceniony”, to nie ma żadnych wskazań, czy „odpowiednia” opłata stosunkowa oznacza równowartość „wyceny”, czy też pewną (i jaką konkretnie) część tej wartości²³.

Ustawa zmieniająca z 2007 r., wprowadzając nowe brzmienie przepisu art. 49 ust. 1 u.k.s.e., zrezygnowała z odwoływania się do nakładu pracy komornika. W uza-

²¹ Por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 8 maja 2006 r., P. 18/05, OTK ZU 2006, ser. A, nr 5, poz. 53.

²² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 30 kwietnia 2012 r., SK 4/10, OTK ZU 2012, ser. A, nr 4, poz. 42.

²³ Por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 17 maja 2005 r., P. 6/04, OTK ZU 2005, ser. A, nr 5, poz. 50.

sadnieniu wyroku z dnia 14 maja 2009 r., wydanego w związku z wnioskiem Krajowej Rady Komorniczej o zbadanie zgodności jej przepisów z Konstytucją, Trybunał Konstytucyjny zauważył, że art. 49 ustawy o komornikach przewiduje różnicowanie opłaty stosunkowej w zależności od sposobu egzekucji, ale zasadą jest opłata w wysokości 15% wartości wyegzekwowanego świadczenia. Nie można zatem twierdzić, że „opłatę ustala się w wysokości odpowiedniej do poniesionych przez komornika wydatków i nakładu jego pracy” w konkretnej sprawie. Taka formuła, zresztą krytykowana (jako niedookreślona), była wpisana w treść art. 49 ust. 1 zdanie drugie ustawy o komornikach przed jego nowelizacją w 2007 r. (przepis był oceniany w wyroku z 8 maja 2006 r., sygn. P. 18/05, OTK ZU nr 5/A/2006, poz. 53 – TK stwierdził jego zgodność z art. 2 Konstytucji). W piśmiennictwie również wyrażany jest pogląd, że wyrok w sprawie o sygn. K. 5/02, w którym stwierdzono, że „opłata egzekucyjna ustalana jest normatywnie w sposób niezwiązany z kosztami konkretnego postępowania egzekucyjnego”, zachował aktualność, podobnie jak uchwały Sądu Najwyższego²⁴, w których stwierdzono, że opłata egzekucyjna jest daniną publicznoprawną określoną w ustawie o komornikach sądowych co do wysokości, trybu uiszczania i rozliczania, niezależną od rzeczywistego nakładu pracy komornika lub jego woli²⁵.

III.

Zgodnie z przepisem art. 49 ust. 2 zdanie pierwsze u.k.s.e. w brzmieniu nadanym mu ustawą zmieniającą z 2007 r., w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela oraz na podstawie art. 823 k.p.c. komornik pobiera od dłużnika opłatę stosunkową w wysokości 5% wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania, jednak nie niższej niż 1/10 i nie wyższej niż dziesięciokrotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. Wyrokiem z dnia 26 lutego 2013 r. Trybunał Konstytucyjny uznał ten przepis za niezgodny z Konstytucją w zakresie, w jakim w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela nie dopuszcza możliwości obniżenia wysokości opłaty stosunkowej, w zależności od nakładu pracy komornika.

W uzasadnieniu tego wyroku Trybunał zauważył, że podstawą finansowania działalności komornika są opłaty egzekucyjne pobierane w wysokości oraz na zasadach określonych w ustawie o komornikach. Komornik nie może odstąpić od jej

²⁴ Uchwała Sądu Najwyższego z 18 lipca 2000 r., III CZP 23/00, OSP 2002, nr 3, poz. 36; uchwała z 22 października 2002 r., III CZP 65/02, OSNC 2003, nr 7–8, poz. 100.

²⁵ Por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 14 maja 2009 r., K. 21/08, OTK ZU 2009, ser. A, nr 5, poz. 67.

pobrania ani też umówić się co do jej wysokości w konkretnej sprawie. Opłata egzekucyjna powinna być powiązana z efektami działań komornika i nakładem jego pracy. Trybunał uznał, że konstytucyjnie dopuszczalna jest sytuacja, gdy opłata w wysokości 5% wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela nie jest w pełni adekwatna do nakładu pracy komornika i stopnia skuteczności jego działań w ramach konkretnej egzekucji. W kontekście jednak konieczności ochrony konstytucyjnego prawa własności dłużnika (art. 64 ust. 1 Konstytucji) nie można zaakceptować sytuacji, w której ustalona na 5% wysokość opłaty egzekucyjnej w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela pozostaje w rażącej dysproporcji do nakładu pracy komornika.

Ponadto Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że zgodnie z rozwiązaniem przyjętym w art. 49 ust. 1 ustawy o komornikach, co do zasady, opłata stosunkowa jest uzależniona od nakładu pracy komornika oraz wartości realnie wyegzekwowanego roszczenia. Z kolei zaskarżony przepis (t.j. art. 49 ust. 2 zdanie pierwsze u.k.s.e.), będący elementem kompleksu uregulowań dotyczących opłat egzekucyjnych, relatywizuje wysokość opłaty stosunkowej do wysokości świadczenia, które nie zostało przez komornika wyegzekwowane, abstrahując od nakładu pracy związanego z podjętymi przez komornika czynnościami zmierzającymi do wyegzekwowania roszczenia. Trybunał Konstytucyjny wskazał, że nie neguje swobody ustawodawcy w określaniu zasad ponoszenia kosztów postępowania egzekucyjnego również w sposób ryczałtowy, o ile tylko uwzględniają racjonalne kryteria (efektywność, nakład pracy komornika) i są realizowane konsekwentnie. Nie mogą jednak w żadnym wypadku prowadzić do sytuacji, w której opłata egzekucyjna pozostaje w rażącej niewspółmierności do nakładu pracy komornika i uzyskanych przez niego efektów. Wówczas bowiem staje się nieuzasadnioną **karą finansową stanowiącą instrument konfiskaty mienia**, powodując tym samym konsekwencje niewspółmierne do ciężarów nałożonych na jednostkę (naruszenie kryterium proporcjonalności *sensu stricto*)²⁶.

IV.

Przepis art. 49 ust. 10 u.k.s.e., dodany ustawą z dnia 12 lutego 2010 r., stanowi, że sąd może obniżyć wysokość opłaty egzekucyjnej, uwzględniając w szczególności nakład pracy komornika lub sytuację majątkową wnioskodawcy oraz wysokość jego dochodów. Regulacja ta wobec braku definicji pojęcia „nakład pracy

²⁶ Por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 26 lutego 2013 r., SK 12/11, OTK ZU 2013, ser.A, nr 2, poz. 19.

komornika” i braku określenia jego wpływu na wysokość opłaty egzekucyjnej daje sądom nadmierną swobodę orzekania.

W postanowieniu z dnia 18 maja 2012 r. Sąd Okręgowy w G. wyraził przekonanie, że zamiarem ustawodawcy, który wprowadził ten przepis, było danie sądom uprawnienia do obniżenia opłaty ze względu na interes społeczny (publicznych zakładów służby zdrowia), przy spełnieniu ustawowych kryteriów. Kryteria te – z uwagi na ich ocenność i niewymierność – pozwalają sądowi rozstrzygającemu wniosek o miarkowanie na wydanie rozstrzygnięcia w oparciu także o swobodne uznanie sędziowskie. W uzasadnieniu ww. postanowienia sąd podkreślił, że w rozpatrywanej sprawie nakład pracy komornika był niewielki i ograniczał się do zajęcia wierzycelności oraz do wysłania zawiadomień. Z uwagi na to, że ustawodawca nie określił precyzyjnych kryteriów obniżania opłat, trzeba przyjąć, że kwestia ta została pozostawiona uznaniu sądu, przy uwzględnieniu okoliczności konkretnego przypadku²⁷.

Należy zauważyć, że niejasne i nieprecyzyjne sformułowanie przepisu prawnego rodzi niepewność jego adresatów co do treści praw i obowiązków, zwłaszcza gdy stwarza dla organów stosujących przepis nazbyt dużą swobodę (a nawet dowolność) interpretacji, może to więc – w zakresie tych zagadnień, które ustawodawca uregulował w sposób niejasny i nieprecyzyjny – prowadzić do wcielania się ich w rolę prawodawcy lub jego zastępowania. Ustawodawca nie może zatem poprzez niejasne formułowanie treści przepisów pozostawiać organom mającym je stosować nadmiernej swobody przy ustalaniu ich zakresu podmiotowego i przedmiotowego²⁸.

V.

Ustawa uzależnia wysokość opłat od sposobu egzekucji (art. 49 ust. 1), od umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela lub na podstawie art. 823 k.p.c. oraz od chwili złożenia wniosku (art. 49 ust. 2). Przewidziana została również opłata w razie niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego (art. 49 ust. 4). Jak już wyżej wskazano, zgodnie z treścią art. 49 ust. 10 sąd może, uwzględniając nakład pracy komornika, obniżyć wysokość opłat, o których mowa w ust. 1 i 2 tego przepisu.

Trybunał Konstytucyjny zaakceptował pojęcie nakładu pracy komornika jako miarę wysokości opłaty egzekucyjnej i rozwijał je w swoim orzecznictwie. W świetle tego orzecznictwa nakład pracy komornika obejmuje koszty, pracochłonność i czasochłonność czynności, a także trud i wysiłek komornika²⁹.

²⁷ Postanowienie Sądu Okręgowego w G. z 18 maja 2012 r., XVI Cz 688/12, Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku 2012, nr 3, s. 48.

²⁸ Por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 lutego 2003 r., K 28/02, OTK ZU 2003, ser. A, nr 2, poz. 13.

²⁹ Por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 17 maja 2005 r., P 6/04, OTK ZU 2005, ser. A, nr 5, poz. 50; z 8 maja 2006 r.,

W związku z tym należy zauważyć, że żaden z przepisów ustawy nie wymienia czasu, trudu i wysiłku komornika jako miernika wysokości opłaty egzekucyjnej. Trud i wysiłek są pojęciami, które mogą dotyczyć tylko osoby fizycznej. Komornik jest natomiast organem egzekucyjnym, zobowiązanym do wykonywania czynności egzekucyjnych zgodnie z przepisami prawa. Przy wykonywaniu tych czynności nie ma znaczenia trud i wysiłek komornika jako osoby fizycznej.

Nie istnieją obiektywne miary pracochłonności, czasochłonności, wysiłku i trudu komornika, dlatego ustawa ich nie wymienia. Każdy komornik ma inne cechy psychofizyczne, zdolności, doświadczenie zawodowe, umiejętność organizowania pracy, pracowników o różnym przygotowaniu i sprawności, wreszcie różne wyposażenie kancelarii. Komornik doświadczony i dobrze zorganizowany, sprawny fizycznie i należycie przygotowany do zawodu, podnoszący swe kwalifikacje, zatrudniający w kancelarii wykwalifikowanych pracowników, udający się na czynności terenowe samochodem, a nie rowerem lub piechotą, wykonuje czynności sprawniej, szybciej i z mniejszym wysiłkiem. Czy w związku z tym należałoby uznać, że osobisty „nakład pracy” takiego komornika jest mniejszy niż komornika niecharakteryzującego się wymienionymi cechami i niedysponującego narzędziami ułatwiającymi pracę? Pytanie to zostawiam bez komentarza.

Ponadto trzeba zauważyć, że komornik jest obowiązany w terminie miesiąca od dnia zawiadomienia o powołaniu utworzyć lub objąć kancelarię i zgłosić to Ministrowi Sprawiedliwości. Jeżeli nie dopełni tego obowiązku, powołanie traci moc (art. 13 ust. 1 i 3). Dopiero z dniem złożenia ślubowania komornik uzyskuje prawo wykonywania czynności (art. 14 ust. 4), a więc i pobierania opłat.

Z przytoczonych przepisów wynika więc, że aby rozpocząć działalność, komornik musi wyłożyć środki własne na utworzenie kancelarii, a potem finansować działalność z opłat. Komornik nie może działać bez kancelarii i żeby np. dokonać zajęcia rachunku bankowego, musi z niej korzystać. Prowadzi to do wniosku, że nakład pracy komornika nie obejmuje trudu i wysiłku umysłowego lub fizycznego komornika, lecz koszty jego działania przy pomocy kancelarii i zatrudnionych w niej pracowników.

Brak ustawowej definicji pojęcia nakładu pracy komornika prowadzi do arbitralnych ocen. Opłata ustalona przez organ egzekucyjny na podstawie i w granicach prawa (art. 7 Konstytucji), może zostać obniżona przez sąd z uwagi na trud i wysiłek komornika jako osoby fizycznej praktycznie według swobodnego uznania. Okoliczność, że sąd orzeka, biorąc pod uwagę wszelkie okoliczności sprawy, w zasadzie niczego nie zmienia w tym zakresie.

P. 18/05, OTK ZU 2006, ser. A, nr 5, poz. 53; z 13 grudnia 2011 r., SK 44/09, OTK ZU 2011, ser. A, nr 10, poz. 117; z 26 lutego 2013 r., SK 12/11, OTK ZU 2013, ser. A, nr 2, poz. 19.

Należy również zauważyć, że od 2003 r. w drodze kolejnych nowelizacji ustawy, a także orzecznictwa, następuje systematyczne uchylanie lub obniżanie opłat egzekucyjnych, co w rezultacie prowadzi do ograniczenia efektywności egzekucji sądowej. Mimo że wszczęcie postępowania egzekucyjnego wymaga nakładu kosztów i pracy komornika, to na skutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 lutego 2003 r.³⁰ wierzyciel przy wszczęciu egzekucji świadczeń pieniężnych nie uiszcza żadnej opłaty. Ryzyko egzekucji przerzucone zostało na organ egzekucyjny, chociaż decyzje o wszczęciu egzekucji, o jej zakresie i przebiegu podejmuje wierzyciel.

Analiza przepisów u.k.s.e. prowadzi do wniosku, że nakład pracy komornika zarówno w pierwszym stadium postępowania we wszystkich sprawach, jak i w sprawach zakończonych bezskuteczną egzekucją, nie został uwzględniony w wysokości opłat egzekucyjnych. Przepis art. 49 ust. 10 nie bierze tych okoliczności pod uwagę.

W wyroku z dnia 3 grudnia 2003 r. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że z art. 35 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji wynika, że komornik otrzymane we wszystkich prowadzonych przez siebie postępowaniach opłaty egzekucyjne ma przeznaczać na pokrycie ogólnych kosztów działalności egzekucyjnej. Należy tu przypomnieć, że opłata egzekucyjna ustalana jest normatywnie w sposób niezwiązany z kosztami konkretnego postępowania egzekucyjnego³¹.

Natomiast w wyroku z dnia 29 stycznia 2013 r. Trybunał wskazał, że analiza treści art. 49 ust. 10 u.k.s.e. prowadzi do wniosku, że obniżenie wysokości opłaty egzekucyjnej powinno być uzasadnione okolicznościami związanymi z konkretnym postępowaniem egzekucyjnym oraz sytuacją, w jakiej znajdują się jego strony. Jedną z okoliczności, które sąd może brać pod uwagę, rozpoznając wniosek o obniżenie wysokości opłaty egzekucyjnej, jest nakład pracy komornika. Okoliczność ta będzie ustalana na podstawie akt sprawy egzekucyjnej lub przez uzyskanie dodatkowych informacji od komornika³².

Obniżanie opłaty egzekucyjnej przez sąd w konkretnej sprawie jest więc niezgodne ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego wyrażonym w powołanym wyżej wyroku z dnia 3 grudnia 2003 r.

W uzasadnieniu wyroku z dnia 29 stycznia 2013 r., stwierdzającego zgodność z Konstytucją przepisu art. 49 ust. 10 ustawy, Trybunał Konstytucyjny ocenił, że ustawa nie gwarantuje komornikowi uzyskania opłaty egzekucyjnej w wysokości odpowiadającej rzeczywistemu nakładowi jego pracy w danym postępowaniu

³⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 lutego 2003 r., K. 28/02, OTK ZU 2003, ser. A, nr 2, poz. 13.

³¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 3 grudnia 2003 r., K. 5/02, OTK ZU 2003, ser. A, nr 9, poz. 98.

³² Por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 29 stycznia 2013 r., K. 1/11, OTK ZU 2013, ser. A, nr 1, poz. 6.

egzekucyjnym. Taka sytuacja może mieć miejsce również wówczas, gdy po obniżeniu opłaty egzekucyjnej komornik będzie kontynuował postępowanie egzekucyjne i podejmował działania zmierzające do wyegzekwowania pozostałej należności, które jednak ostatecznie okażą się bezskuteczne. Brak gwarancji uzyskania opłaty egzekucyjnej odpowiadającej nakładowi pracy komornika jest zatem ryzykiem wpisanym w wykonywanie tego zawodu³³.

Z przedstawionego wyżej stanowiska Trybunału Konstytucyjnego wynika więc, że mechanizm art. 49 ust. 10 nie zapewnia ustalania wysokości opłaty egzekucyjnej zgodnej z nakładem pracy komornika. Dlatego też uzależnienie wysokości opłaty od „nakładu pracy komornika”, należy uznać za wadliwe.

Powodem odejścia ustawodawcy od prostego sposobu obliczania wysokości opłaty egzekucyjnej w zależności od wyegzekwowanej kwoty świadczenia i od nakładu pracy komornika była egzekucja z rachunków bankowych zadłużonych szpitali. Nie byłoby tej zmiany prawa, gdyby szpitale publicznej służby zdrowia spłacały swe długi, nie zmuszając wierzycieli do wszczynania egzekucji. Nieprawidłowe zarządzanie szpitalami stało się więc przyczyną przyjęcia przepisów ograniczających finansowanie egzekucji.

Inicjatywa obniżenia opłaty egzekucyjnej z powodu nakładu pracy komornika należy do dłużnika, który z reguły nie zna prawa egzekucji. W świetle art. 49 ust. 7–10 dłużnik ma prawo żądać obniżenia każdej opłaty, również takiej, którą komornik obliczył zgodnie z ustawą i już ściągnął. Pozycja dłużnika jest silniejsza niż organu egzekucyjnego, ponieważ komornik nie ma prawa zaskarżenia postanowienia sądu o obniżeniu opłaty. Trybunał Konstytucyjny orzekł bowiem, że art. 49 ust. 9 w związku z art. 767⁴ § 1 k.p.c. jest zgodny z art. 45 ust. 1 oraz nie jest niezgodny z art. 78 Konstytucji³⁴. Takie wzmocnienie pozycji dłużnika uchylającego się od zobowiązania stwierdzonego tytułem wykonawczym nie odpowiada istocie egzekucji.

Obniżenie przez sąd wysokości opłaty egzekucyjnej z powodu nakładu pracy komornika oznacza zwolnienie dłużnika przez sąd z części opłaty przewidzianej w ustawie. W takiej sytuacji powinien więc obowiązywać mechanizm analogiczny do regulacji przewidzianej w art. 40 ust. 3. Według tego przepisu sąd rejonowy przekazuje komornikowi sumy niezbędne do pokrycia wydatków w sprawach osób zwolnionych w tym zakresie od kosztów sądowych. Skoro ograniczenie finansowania egzekucji przez obniżanie opłat egzekucyjnych pogarsza skuteczność egzekucji, sąd powinien w trosce o efektywność wykonywania wyroków

³³ *Ibidem*.

³⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 29 stycznia 2013 r., K. 1/11, OTK ZU 2013, ser. A, nr 1, poz. 6.

wpłacić komornikowi kwotę, o którą w danej sprawie została obniżona opłata. Należy przypomnieć, iż odnośnie do opłaty stałej uiszczanej przez wierzyciela przy wszczęciu egzekucji świadczeń niepieniężnych, przewidzianej w art. 49a ust. 1 u.k.s.e., Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że zwolnienie od kosztów sądowych udzielone wierzycielowi w postępowaniu egzekucyjnym obejmuje także tę opłatę. Obciąża ona tymczasowo Skarb Państwa – sąd rejonowy, przy którym działa komornik³⁵.

VI.

Stan prawny w zakresie ustalania wysokości stosunkowej opłaty egzekucyjnej należy uznać za niezadowalający. O wysokości opłaty w konkretnej sprawie nie decyduje bowiem przepis ustawy, lecz sąd na żądanie dłużnika uchylającego się od wykonania zobowiązania stwierdzonego wyrokiem.

Rozwiązaniem istniejących trudności byłoby przyjęcie taksy za poszczególne czynności komornika, opracowanej według obiektywnych kryteriów. Taksa byłaby jednakowa dla wszystkich komorników niezależnie od ich wieku, sprawności, poniesionego trudu oraz wysiłku umysłowego i fizycznego. Na podstawie skargi na czynności komornika sąd mógłby jedynie badać, czy opłaty ustalone przez komornika są zgodne z ustawą. Nie miałby natomiast prawa do ich obniżania według swego uznania. W takim przypadku mechanizmy nadzoru przewidziane w art. 767 k.p.c. i art. 759 § 2 k.p.c. byłyby wystarczające do zapewnienia przestrzegania przepisów o opłacie egzekucyjnej.

³⁵ Uchwała SN z 15 maja 2013 r., III CZP 20/13, LexPolonica, nr 5930679.

STRESZCZENIE **Opinia dotycząca niektórych aspektów statusu prawnego zastępcy komornika sądowego**

Przedmiotem opinii są wybrane problemy statusu zastępcy komornika sądowego. Przeanalizowano w niej przede wszystkim zagadnienie uprawnień zastępcy komornika sądowego wobec pracowników zatrudnionych w kancelarii zastępowanego komornika. Ponadto, przedstawiono w niej stanowisko dotyczące odpowiedzialności zastępcy komornika za nieprzekazanie kwot wyegzekwowanych przez komornika, a także jego odpowiedzialności za zaległe składki z tytułu ubezpieczenia społecznego. W końcu, omówiono kwestię odpowiedzialności zastępcy komornika za zobowiązania z tytułu kosztów działalności egzekucyjnej nieuiszczonych przez zastępowanego komornika.

SUMMARY **Opinion Concerning Some Aspects of the Legal Status for the Substitute Bailiff**

The subject of the opinion are select problems of the status of a substitute bailiff. The analysis focuses mainly on the subject of the substitute bailiffs rights towards the employees of the substituted bailiffs office. Moreover, a position on the liability of the substitute bailiff for the failure to transfer the amounts due enforced by the bailiff and his liability for outstanding social security contributions was presented. Finally, the issue of the liability of the substitute bailiff for the liabilities due to the execution costs unpaid by the substituted bailiff was discussed.

Opinia dotycząca niektórych aspektów statusu prawnego zastępcy komornika sądowego

1. Zagadnienie zgody osoby zainteresowanej na powołanie na stanowisko zastępcy komornika sądowego

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. z 2006 r. Nr 167, poz. 1191¹) przewiduje dwie sytuacje, w których może dojść do ustanowienia zastępcy komornika. W piśmiennictwie wskazuje się, że pojęciem „zastępca komornika” ustawodawca określa osobę pełniącą swe obowiązki w dwóch zupełnie innych sytuacjach: w razie konieczności zastępowania chwilowo nieobecnego komornika (zastępstwo *sensu stricto* – w wypadku przeszkody, która zasadniczo może mieć charakter przemijający) oraz w razie konieczności pełnienia obowiązków komornika z powodu jego braku (zastępstwo *sensu largo* – w związku z trwałą utratą funkcji lub osieroceniem urzędu). Tylko w pierwszym przypadku mamy do czynienia z zastępstwem komornika; w drugim – z osobą tymczasowo pełniącą obowiązki komornika².

Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji przewiduje jednakowy tryb powoływania zastępcy komornika zarówno w wypadku, gdy przyczyną jego ustanowienia jest niemożność pełnienia przez komornika obowiązków z powodu przeszkód prawnych lub faktycznych, jak też w wypadku, gdy przyczyną wyznaczenia zastępcy jest śmierć lub odwołanie komornika. Zgodnie z art. 27 ust. 1 zd. 1 u.k.s.e. zastępcę komornika wyznacza w drodze zarządzenia prezes właściwego sądu apelacyjnego na wniosek rady właściwej izby komorniczej. Ze zdania dru-

¹ Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji dalej powoływana jako u.k.s.e. albo jako ustawa.

² G. Julke, *Status zastępcy komornika*, Nowa Currenda 2008, nr 2, s. 63.

giego art. 27 ust. 1 ustawy wynika z kolei, że wniosek izby komorniczej kierowany do prezesa sądu apelacyjnego powinien wskazywać przyczyny uzasadniające wyznaczenie zastępcy i osobę kandydata.

W art. 27 ust. 1 ustawy unormowano jedynie podmiot posiadający kompetencję do wyznaczenia zastępcy oraz tryb jego ustanawiania. Wynika z niego również, że osobę, która ma pełnić funkcję zastępcy komornika, wyłania rada właściwej izby komorniczej. Nie normuje on natomiast ani zasad, ani też przesłanek wyboru osoby, która ma zostać powołana na stanowisko zastępcy. Ustawodawca wyszedł z założenia, że kwestia wyłonienia kandydata na zastępcę komornika będzie stanowiła wewnętrzną sprawę samorządu zawodowego komorników sądowych, który dokona stosownego wyboru spośród komorników określonej izby lub asesorów komorniczych.

Nie ulega jednak wątpliwości, że wyznaczenie kandydata na zastępcę komornika sądowego stanowi obowiązek rady izby komorniczej. Założeniem, które leży u podstaw ustanowienia instytucji zastępcy komornika, jest bowiem to, że sprawy egzekucyjne powinny być prowadzone niezależnie od przeszkód uniemożliwiających działanie komornikowi. W tym wypadku dano priorytet interesowi wierzycieli oraz interesowi publicznemu.

Krąg potencjalnych kandydatów na zastępców komornika stanowią wszyscy komornicy danej izby oraz asesory komorniczy tej izby. Co więcej, wobec tego, że ustawa zakłada ciągłość prowadzenia egzekucji, nawet gdy po stronie konkretnego komornika wystąpią przeszkody uniemożliwiające ich prowadzenie, należy uznać, iż obowiązkiem tych właśnie osób staje się zapewnienie tej ciągłości. Oczywiście osoby te mogą mieć różne partykularne interesy, które z ich punktu widzenia będą stanowiły przeszkodę do pełnienia zastępstwa. Stąd też rada izby komorniczej musi stać się płaszczyzną godzenia owych interesów partykularnych z interesem ogólnym. Dlatego w pierwszej kolejności powinna ona wskazać osobę, która wyraża zgodę na powierzenie jej funkcji zastępcy. Jednakże gdy brak jest takiej osoby, rada izby komorniczej, nie mogąc uchylić się od obowiązku wskazania kandydata, będzie musiała dokonać wyboru nawet wbrew woli konkretnego komornika lub asesora. Przy tym wskazana w tym trybie osoba nie będzie miała środków prawnych pozwalających jej na zwalczanie zarządzenia prezesa sądu apelacyjnego o wyznaczeniu jej na stanowisko zastępcy. Nie jest to bowiem decyzja administracyjna, lecz akt o charakterze organizacyjnym, akt organizacyjny władzy sądowniczej³. Natomiast osoby, które zostały wyznaczone jako zastępcy, mogą ewentualnie występować do prezesa sądu apelacyjnego o odwołanie ich ze

³ A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 120.

stanowiska zastępcy i wyznaczenie w ich miejsce innej osoby. Jednakże, w świetle art. 27 ust. 3 ustawy, to od oceny tego prezesa będzie zależało, czy dokona on zmiany zastępcy, czy też nie.

W konsekwencji ustanowienie określonego komornika sądowego lub asesora komorniczego zastępcą komornika sądowego może nastąpić także wbrew ich woli.

2. Zagadnienie uprawnień zastępcy komornika sądowego wobec pracowników zatrudnionych w kancelarii zastępowanego komornika

2.1. Uwagi wprowadzające

Wskazano wyżej, iż w świetle przepisów u.k.s.e. można rozróżnić dwa typy zastępstwa. Pierwsze z nich dotyczy sytuacji, kiedy komornik nie może pełnić obowiązków z powodu występujących czasowo przeszkód prawnych lub faktycznych, o których mowa w art. 26 ust. 1 tego aktu. Natomiast drugie z nich dotyczy sytuacji, gdy komornik zmarł lub został odwołany z pełnionej funkcji. Ze względu na zróżnicowany charakter obu wskazanych typów zastępstwa analiza zagadnienia uprawnień zastępcy komornika sądowego wobec pracowników zatrudnionych w kancelarii zastępowanego komornika musi zostać przeprowadzona odrębnie.

2.2. Zagadnienie statusu zastępcy zmarłego lub odwołanego komornika sądowego w świetle przepisów Kodeksu pracy

Punktem wyjścia dla rozstrzygnięcia uprawnień zastępcy komornika sądowego wobec pracowników zatrudnionych w kancelarii zmarłego lub odwołanego komornika sądowego powinien być przepis art. 27a ust. 4 u.k.s.e. Stanowi on, że w przypadku śmierci lub odwołania komornika wyznaczony zastępca prowadzi postępowania w sprawach dotychczas niezakończonych przez zmarłego lub odwołanego komornika do czasu powołania komornika na to stanowisko. Z przepisu art. 63 ust. 3 tej ustawy wynika z kolei, że zastępcy temu należy się dochód osiągnięty w związku z prowadzonymi przez niego postępowaniami egzekucyjnymi.

Z przepisów tych wynika kilka wniosków, które pozwalają na ocenę statusu zastępcy komornika i jego uprawnień wobec pracowników zatrudnionych w kancelarii zmarłego lub odwołanego komornika sądowego. Przede wszystkim wynika

z nich, że zastępca komornika przejmuje do wykonywania zadania, które wykonywał dotychczas komornik zastępowany. Zadania te wykonuje on we własnym imieniu i na własny rachunek. Ta ostatnia zasada została zresztą wprost wyrażona w przepisie art. 3a w związku z art. 27a ust. 1 ustawy.

W świetle przepisów Kodeksu pracy przejęcie zadań zastępowanego komornika może zostać zakwalifikowane jako przejęcie zakładu pracy. W myśl art. 23¹ k.p. w razie przejścia zakładu pracy lub jego części na innego pracodawcę staje się on z mocy prawa stroną w dotychczasowych stosunkach pracy. Samo pojęcie przejścia zakładu pracy nie zostało uregulowane w Kodeksie pracy. Natomiast, jak wynika z orzecznictwa Sądu Najwyższego, w przypadku zakładów o celach gospodarczych przy wyjaśnieniu istoty aktu „przejścia” zasadnicze znaczenie mają elementy i uwarunkowania typu majątkowego. W takim wypadku za przejęcie zakładu pracy uznawane jest przejęcie do używania składników majątku, na których opiera się prowadzona działalność gospodarcza. Natomiast gdy zakład pracy realizuje zadania publiczne, w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że przejęcie takiego zakładu następuje wraz z przejęciem tych zadań, nawet gdyby nie towarzyszyło mu przejęcie majątku (np. w wyroku z dnia 10 października 2003 r., IPK 456/02).

Jak wskazano wyżej, w wypadku, gdy zostaje powołany zastępca zmarłego lub odwołanego komornika, przejmuje on czasowo kompetencje swojego poprzednika. Tym samym, w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego, może on zostać uznany za przejmującego zakład pracy. Taki pogląd został wprost wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 kwietnia 2010 r. (II PK 298/09), w którym stwierdził on, że zastępca komornika, przejmując z jednej strony zadania wykonywane przez tę jednostkę, będące jednocześnie zadaniami publicznymi odwołanego komornika, w zamian za prawo czerpania z nich dochodów, z mocy art. 23¹ k.p. staje się stroną w dotychczasowych stosunkach pracy łączących odwołanego komornika z jego pracownikami.

Taki wniosek znajduje swoje potwierdzenie w treści art. 27b u.k.s.e. – przepis ten umożliwia zastępcy komornika rozwiązanie za wypowiedzeniem umowy o pracę zawartej na czas określony niezawierającej klauzuli o możliwości jej wcześniejszego rozwiązania.

Wobec powyższego należy dojść do wniosku, że z chwilą powołania przez preza sądu apelacyjnego na stanowisko zastępcy komornika zastępca wstępuje z mocy prawa w stosunki pracy ze wszystkimi osobami, które były zatrudnione w kancelarii na podstawie umów o pracę. Staje się on zatem pracodawcą dla tych osób. Tym samym zyskuje kompetencję do kształtowania tych stosunków stosownie do sytuacji w kancelarii.

2.3. Zagadnienie statusu zastępcy komornika sądowego, który czasowo nie może pełnić swoich obowiązków

Analizę statusu zastępcy komornika, który nie może pełnić obowiązków z powodu przeszkód prawnych lub faktycznych, należy rozpocząć od art. 26 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. Przepis ten stanowi, że jeżeli komornik nie może pełnić obowiązków z powodu przeszkód prawnych lub faktycznych, pełnienie obowiązków zleca się zastępcy komornika. Żaden przepis tej ustawy nie określa jednak bliżej, jakie znaczenie należy przypisać terminowi „zlecenie”, którym posługuje się wskazany wyżej przepis. Niewątpliwie nie można przyjąć, że pod pojęciem tym kryje się zlecenie w rozumieniu przepisów Kodeksu cywilnego. Termin ten należy rozumieć w kontekście art. 2 i 27 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji.

Z przepisu art. 2 ust. 1 wynika, że tylko komornik może wykonywać czynności egzekucyjne. Natomiast z ust. 2 tego artykułu wynika, że komornik pełni czynności osobiście, z wyjątkiem przypadków określonych w przepisach prawa. Zatem w wypadku, gdyby po stronie komornika powstały przeszkody faktyczne lub prawne do działania, nie byłoby możliwe wykonywanie w danej kancelarii komorniczej czynności egzekucyjnych, gdyż tylko osoba powołana na stanowisko komornika może w niej wykonywać prawnie skuteczne czynności egzekucyjne. Stąd też przepisy art. 26 i 27 ustawy należy postrzegać jako przepisy regulujące zagadnienie delegowania kompetencji do wykonywania czynności egzekucyjnych innemu podmiotowi niż osoba powołana na stanowisko komornika; kompetencje te mogą być powierzone osobie powołanej na stanowisko komornika w innym rewirze lub też asesorowi komorniczemu. Przy tym ostatni z powołanych przepisów reguluje tryb, w jakim następuje wyznaczenie podmiotu, który stanie się właściwy dla dokonywania czynności egzekucyjnych. Zatem zlecenie obowiązków, o których mowa w art. 26 ust. 1 ustawy, to wyznaczenie do wykonywania czynności egzekucyjnych za określonego komornika w sytuacji, gdy ten nie może wykonywać czynności egzekucyjnych w prowadzonych przez siebie sprawach.

Tezę tę wzmacnia treść przepisu art. 26 ust. 3 ustawy. Stanowi on, że w zakresie wykonywania czynności, o których mowa w art. 2, asesorowi komorniczemu pełniącemu funkcję zastępcy komornika przysługują prawa i obowiązki komornika. Zatem wprowadza on kolejne odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 2 ust. 1 ustawy.

Z powyższych rozważań wynika więc, że z przepisu art. 26 nie należałoby wyprowadzać wniosków odnośnie do uprawnień majątkowych zastępcy komornika dotyczących kancelarii zastępowanego komornika.

Natomiast stosowne wnioski dotyczące analizowanej kwestii można wyprowadzić z przepisu art. 27a ust. 1 u.k.s.e. Nawiązuje on w swej treści do art. 26 ust. 1 i 4 ustawy. Stanowi on, że do zastępcy komornika wyznaczonego w razie śmierci lub odwołania komornika stosuje się odpowiednio art. 3a i art. 28. Regulują one dwie grupy przesłanek, których zaistnienie uzasadnia powołanie zastępcy komornika. Są to:

1. niemożność pełnienia przez komornika obowiązków z powodu przeszkód prawnych lub faktycznych (art. 26 ust. 1),
2. śmierć albo odwołanie komornika (art. 26 ust. 4).

Z przepisu art. 27a ust. 1 wynika z kolei, że w wypadku, gdy zlecenie zastępcy komornika czynności w innym rewirze następuje wskutek zajścia przyczyn opisanych w pkt 2, stosuje się przepisy art. 3a oraz 28. Zatem, *a contrario*, kiedy zlecenie wykonywania czynności w innym rewirze następuje wskutek zajścia zdarzeń uregulowanych w art. 26 ust. 1 ustawy, nie stosuje się do nich art. 3a oraz 28 w zakresie, w jakim komornicy wykonują zlecone im czynności.

Przepisy art. 3a oraz art. 28 regulują natomiast status prawnoadministracyjny komornika. Art. 3a ustawy stanowi, że komornik na własny rachunek wykonuje czynności, o których mowa w art. 2. Natomiast art. 28 ustawy stanowi, że do komornika stosuje się przepisy o podatku dochodowym od osób fizycznych, o ubezpieczeniach społecznych oraz o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym, dotyczące osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą.

Zestawienie wskazanych przepisów z przepisem art. 26 pozwala na wyciągnięcie wniosku, że w wypadku, gdy zastępcy komornika zlecone zostały czynności komornika ze względu na niemożność pełnienia przez niego obowiązków z powodu przeszkód prawnych lub faktycznych, zastępca ten nie wykonuje tych czynności na własny rachunek. Ponadto, w zakresie, w jakim wykonuje te czynności, nie stosuje się do niego reguł dotyczących ubezpieczeń społecznych i ubezpieczeń zdrowotnych odnośnie do osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą.

Szczególnie istotne w analizowanej sprawie jest pierwsze z poczynionych wyżej spostrzeżeń, tj. spostrzeżenie, iż zastępca komornika, o którym mowa w art. 26 ust. 1 ustawy, nie wykonuje zleconych mu czynności na własny rachunek. Musi to zatem prowadzić do wniosku, że wykonuje on te czynności na rachunek zastępowanego komornika.

Teza ta znajduje wsparcie w treści art. 63 ust. 1 ustawy. Przepis ten stanowi, że z zastrzeżeniem odmiennej umowy zawartej między komornikiem i zastępcą komornika, o którym mowa w art. 26, zastępca komornika pobiera 25% dochodu zastępowanego komornika w pierwszym miesiącu sprawowania zastępstwa,

a w następnych miesiącach – 50% tego dochodu. Można zatem wyprowadzić wniosek, iż komornik może umówić się ze swoim zastępcą co do wysokości kwoty wynagrodzenia w związku z wykonywanym zastępstwem. Jeśli nie dojdą do porozumienia, w grę wejdzie wynagrodzenie sztywne, uregulowane w tym przepisie. Gdyby zastępca komornika wykonywał czynności na własny rachunek, nie do pogodzenia z tą konstrukcją byłaby umowa o wynagrodzenie z tytułu wykonywanego zastępstwa.

Reasumując, należy dojść do wniosku, że w sferze stosunków majątkowych zastępca komornika nie ma statusu podmiotu wykonującego czynności na własny rachunek. Skutki tych czynności muszą być przypisane zastępowanemu komornikowi. Zatem wykonuje on jedynie czynności w cudzej kancelarii, otrzymując z tego tytułu stosowne wynagrodzenie, którego wysokość wynika bądź z umowy z zastępowanym komornikiem, bądź też – w przypadku braku takiej umowy – z ustawy.

Ponadto, z faktu, iż zastępowany komornik może umówić się ze swoim zastępcą co do wysokości wynagrodzenia, wynika, że to on uzyskuje dochody z prowadzenia kancelarii w okresie zastępstwa. Gdyby pełna kwota dochodów płynących z działalności w okresie zastępstwa nie przypadła jemu, nie mógłby on umawiać się ze swoim zastępcą o wypłatę jej części tytułem wynagrodzenia.

Powyższe ustalenia pozwalają na wyciągnięcie wniosków dotyczących stosunków pracowniczych w kancelarii zastępowanego komornika. W wypadku, gdy wykonywanie czynności egzekucyjnych w danym rewirze zostanie powierzone zastępcy, brak będzie podstaw do stosowania przepisu art. 23¹§ 1 Kodeksu pracy. Przepis ten stanowi, że w razie przejścia zakładu pracy lub jego części na innego pracodawcę staje się on z mocy prawa stroną w dotychczasowych stosunkach pracy, z zastrzeżeniem przepisów § 5. W przypadku, gdy komornik jest zastępowany z przyczyn, o których mowa w art. 26 ust. 1 u.k.s.e., na komornika zastępującego nie przechodzą zadania i kompetencje zastępowanego komornika. Zastępca działa w tym wypadku na rachunek zastępowanego, wykonując czynności egzekucyjne, których skutki finansowe przypisywane są komornikowi zastępowanemu.

Na zastępcę komornika nie przechodzi też zakład pracy w znaczeniu przedmiotowym, jakim jest kancelaria komornika zastępowanego. Zastępca nie tworzy też w rewirze zastępowanego komornika własnej kancelarii, zaś komornik zastępowany nie likwiduje swojej własnej kancelarii na czas trwania zastępstwa.

Z tych przyczyn należy stwierdzić, że zastępowany komornik pozostaje podmiotem posiadającym kancelarię, zaś jego zastępca zastępuje go w wykonywaniu czynności egzekucyjnych w jego kancelarii. Komornik zastępowany pozostaje na czas zastępstwa podmiotem stosunków pracy, ze wszystkimi płynącymi

stąd konsekwencjami. W szczególności to na nim ciąży obowiązek zapłaty tym pracownikom wynagrodzeń z opłaty egzekucyjnej, która stanowi jego własność (art. 35 w związku z art. 34 pkt 1 u.k.s.e.). Wobec tego musi on również wykonywać czynności płatnika składek ubezpieczeniowych oraz podatku od wynagrodzeń. Z tej przyczyny należy dojść do wniosku, że zastępca komornika nie staje się pracodawcą dla osób zatrudnionych w kancelarii zastępowanego komornika i tym samym nie może wypowiadać umów o pracę, działając w charakterze pracodawcy.

Trzeba jednak rozważyć, czy poprzez sam fakt ustanowienia zastępcą osoba wyznaczona nie uzyskuje kompetencji do dokonywania czynności w sprawach zakresu prawa pracy. Kwestię tę należy przede wszystkim przeanalizować przez pryzmat art. 3¹ Kodeksu pracy, który normuje zdolność do dokonywania czynności w zakresie prawa pracy.

W myśl art. 3¹ § 1 k.p. za pracodawcę będącego jednostką organizacyjną czynności w sprawach z zakresu prawa pracy dokonuje osoba lub organ zarządzający tą jednostką albo inna wyznaczona do tego osoba. Natomiast zgodnie z § 2 tego artykułu przepis § 1 stosuje się odpowiednio do pracodawcy będącego osobą fizyczną, jeżeli nie dokonuje on osobiście czynności, o których mowa w tym przepisie. Z przepisów tych wynika, że pracodawca będący osobą fizyczną dokonuje czynności prawnych z zakresu prawa pracy osobiście lub przez organ zarządzający jego zakładem albo przez inną wyznaczoną do tego osobę.

W analizowanym wypadku należy rozważyć, czy ustanowienie zastępcy komornika może zostać uznane za wyznaczenie go do wykonywania czynności w zakresie prawa pracy.

W świetle przepisu art. 3¹ § 1 k.p. wyznaczenie może nastąpić zarówno na mocy czynności cywilnoprawnej dokonanej przez pracodawcę (np. umowy czy też w drodze udzielenia pełnomocnictwa), jak też na podstawie orzeczeń sądowych bądź aktów o charakterze administracyjnym. Zatem, z formalnego punktu widzenia, zarządzenie wydane przez prezesa sądu apelacyjnego mogłoby zostać uznane za akt wyznaczający zastępcę do dokonywania czynności w sprawach prawa pracy, gdyby z przepisów ustawy o komornikach sądowych i egzekucji można było wywieść wniosek, że zlecenie obowiązków zastępcy komornika obejmuje również dokonywanie czynności z zakresu prawa pracy.

Kwestię powierzenia zastępcy komornika czynności normuje przepis art. 26 ust. 1 u.k.s.e. Stanowi on, że jeżeli komornik nie może pełnić obowiązków z powodu przeszkód prawnych lub faktycznych, pełnienie obowiązków zleca się zastępcy komornika. Dla wyznaczenia kompetencji, jakie będą przysługiwały zastępcy, przepis ten posługuje się zwrotem „obowiązki”. Zatem, dla ustalenia, czy

wyznaczenie zastępcy powoduje, iż staje się on osobą wyznaczoną w rozumieniu art. 3¹ § 1 k.p., należy ustalić zakres pojęcia „obowiązek”, o którym mowa w art. 26 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji.

Analizując znaczenie terminu „obowiązek”, o którym mowa w przepisie art. 26 ust. 1 u.k.s.e., należy w pierwszej kolejności zwrócić uwagę na to, iż sam ten przepis został zawarty w rozdziale 3, noszącym tytuł „Obowiązki i prawa komorników”. Analiza poszczególnych przepisów zawartych w tym rozdziale wskazuje, że reguluje on bardzo zróżnicowane obowiązki komorników, które są związane z czynnościami o charakterze publicznoprawnym, wymienionymi w art. 2 ustawy. Nie dotyczą one natomiast sfery prywatnoprawnej, do której niewątpliwie należą stosunki prawne, w tym stosunki pracy, zawiązywane z osobami zatrudnionymi w kancelarii komorniczej.

Należy również przeanalizować funkcję zastępstwa komornika w kontekście kompetencji, które przysługują komornikowi. Otóż, w myśl art. 2 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, czynności egzekucyjne w sprawach cywilnych wykonuje wyłącznie komornik, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w innych ustawach. Komornik wykonuje także inne czynności przekazane na podstawie odrębnych przepisów. Z kolei z ust. 2 tego artykułu wynika, że komornik wykonuje czynności osobiście, z wyjątkiem przypadków określonych w przepisach prawa. W konsekwencji, gdy istnieje przeszkoda faktyczna lub prawna w osobistym wykonywaniu tych czynności przez komornika, żadna inna osoba nie mogłaby ich wykonywać.

Tymczasem w interesie publicznym leży ciągłość prowadzenia działalności egzekucyjnej w celu ochrony interesów wierzycieli. Tak rozumiany interes publiczny zostaje zagrożony w sytuacji, gdy komornik czasowo nie może pełnić swoich obowiązków. Mogącym wyniknąć stąd szkodom dla wierzycieli ma właśnie przeciwdziałać instytucja wyznaczenia zastępcy komornika sądowego, unormowana w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji.

Stąd też, uwzględniając cel i funkcję zastępstwa, należałoby dojść do wniosku, że zlecenie obowiązków, o którym mowa w art. 26 ust. 1 ustawy, obejmuje jedynie wykonywanie czynności zastrzeżone do wyłącznej kompetencji komornika, wskazanych w art. 2 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji.

Należy jednak zwrócić uwagę, że istnieje pewne powiązanie normatywne pomiędzy prowadzeniem kancelarii komorniczej i sferą publicznoprawnych obowiązków komornika. W myśl art. 5 u.k.s.e. komornik realizuje swoje zadania przy pomocy kancelarii komorniczej. Przy tym, jak wynika z szeregu przepisów tej ustawy, w tym w szczególności z art. 13 tej ustawy, wykonywanie obowiązków komorniczych przy pomocy kancelarii jest obowiązkowe. Kancelaria jest zatem zbiorem

składników rzeczowych i osobowych, przy którego pomocy komornik jest obowiązany wykonywać swoje czynności. Jest to więc zespół składników rzeczowych i osobowych o szczególnym statusie, którego przeznaczenie jest ściśle określone i funkcjonalnie powiązane z wykonywaniem zadań powierzonych komornikowi.

Nie wydaje się jednak, by z tego faktu można było wyprowadzać zbyt daleko idące wnioski, w szczególności taki, że w pojęciu zlecenia obowiązków mieści się również wyznaczenie do dokonywania czynności w sprawach z zakresu prawa pracy. Po pierwsze, z przepisu art. 26 ust. 1 ustawy wynika, że zastępcy są zlecanie obowiązki zastępowanego komornika. Trudno tymczasem uznać, że w pojęciu „obowiązki” mieszczą się zagadnienia związane z należącym do sfery prawa prywatnego kształtowaniem stosunków pracy w kancelarii zastępowanego komornika. Po drugie, jak wskazano wyżej, zastępca komornika wyznaczony dla komornika, który nie może pełnić obowiązków z powodu przeszkód prawnych lub faktycznych, działa w sferze prywatnoprawnej w imieniu i na rachunek zastępowanego komornika. To zaś wyklucza przyjęcie jakiegoś typu konstrukcji zarządu przymusowego nad kancelarią zastępowanego komornika, co dawałoby podstawy do wywodzenia, że wskutek ustanowienia zastępstwa uzyskuje on kompetencje w sferze prywatnoprawnej.

Wobec wskazanych wyżej przyczyn nie wydaje się, by można było przyjąć, iż zarządzenie prezesa sądu apelacyjnego wyznaczające zastępcę komornika stanowi również akt upoważniający go do dokonywania czynności w sprawach z zakresu prawa pracy.

Tym niemniej należy odnotować, że w literaturze został wyrażony pogląd, że w wypadku, gdy doszło do zawieszenia komornika z przyczyn przez niego zawnionych, a więc w sytuacjach, kiedy zostaje on odsunięty od pełnienia funkcji z powodu stawianych mu zarzutów o charakterze kryminalnym lub dyscyplinarnym, jego uprawnienia jako podmiotu zatrudniającego wobec pracowników kancelarii wykonuje zastępca (J. Stelina, *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, komentarz do art. 15*, System Informacji Prawnej Lex). Uzasadnienie dla takiego stanowiska opiera się na przesłankach pragmatycznych. Wskazuje się bowiem, że odsunięcie komornika od czynności egzekucyjnych z jednoczesnym pozostawieniem mu uprawnień pracodawcy stwarzałoby realne niebezpieczeństwo paraliżu pracy kancelarii w czasie wykonywania swych obowiązków przez zastępcę. Pogląd ten został również ostatnio przyjęty przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 października 2014 r. (II PK 289/13).

3. Zagadnienie odpowiedzialności zastępcy wobec osób uprawnionych za brak przekazania wyegzekwowanych kwot przez komornika zastępowanego

Do przekazywania uprawnionemu wyegzekwowanej należności jest obowiązany komornik, który tę należność wyegzekwował. Kwota ta powinna zostać przekazana uprawnionemu w terminie 4 dni od dnia wpłaty wyegzekwowanych kwot w kasie kancelarii komornika bądź od dnia uznania rachunku bankowego komornika.

Od tej zasady mogłoby wystąpić odstępstwo w wypadku, gdyby w trakcie biegu wskazanego wyżej 4-dniowego terminu doszło do ustanowienia zastępcy komornika, zaś zastępowany komornik nie przekazałby wyegzekwowanej kwoty wierzycielowi. W takim wypadku wyegzekwowaną kwotę będzie zobowiązany przekazać zastępca komornika. Oczywiście obowiązek ten zastępca będzie zobowiązany wykonać jedynie w przypadku, gdy w kancelarii zastępowanego komornika będą środki finansowe konieczne do pokrycia przekazywanej kwoty. Jeśli okaże się, że w kancelarii brak jest odpowiednich środków finansowych, zastępca komornika nie będzie mógł wykonać ciążącego na nim obowiązku. Nie będzie on jednak ponosił odpowiedzialności finansowej wobec wierzycieli. Brak jest bowiem przepisu, który przewidywałby jego odpowiedzialność wobec wierzycieli z tytułu niewykonania obowiązków przez zastępowanego komornika w sytuacji, gdy z przyczyn faktycznych ich wykonanie nie jest możliwe.

4. Odpowiedzialność zastępcy komornika z tytułu zaległych podatków oraz składek z tytułu ubezpieczenia społecznego

Zagadnienie odpowiedzialności z tytułu zaległości podatkowych unormowane jest w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2012 r., poz. 749 ze zm.). Także na mocy art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2013 r., poz. 1442 ze zm.) do odpowiedzialności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne stosowane są przepisy Ordynacji podatkowej.

W świetle tych przepisów za zaległości podatkowe komornika sądowego odpowiedzialność będzie ponosił on sam całym swoim majątkiem. Zasada ta będzie również stosowana w odniesieniu do składek na ubezpieczenie społeczne. Analiza Ordynacji podatkowej prowadzi także do wniosku, że brak jest w tym akcie przepisów, które ustanawiałyby zastępcę komornika osobą odpowiedzialną za zobowiązania zastępowanego komornika.

Te same zasady dotyczą odpowiedzialności zastępcy komornika, który nie wykonał ciężących na nim obowiązków płatnika.

5. Odpowiedzialność zastępcy komornika za zobowiązania z tytułu kosztów działalności egzekucyjnej nieuiszczonych przez zastępowanego komornika

5.1. Uwagi wprowadzające

Katalog kosztów działalności egzekucyjnej jest bardzo szeroki. Zgodnie z art. 34 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji koszty działalności egzekucyjnej komornika obejmują:

1. koszty osobowe i rzeczowe ponoszone w związku z prowadzoną działalnością egzekucyjną,
2. koszty ochrony zajętego mienia i niezbędnej ochrony osobistej oraz ubezpieczenia mienia kancelarii i własnego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej,
3. koszty przejazdów w miejscowości będącej siedzibą komornika, korespondencji, obrotu pieniężnego, przewozu drobnych ruchomości niewymagających transportu specjalistycznego,
4. obowiązkowe opłaty na samorząd komorniczy ponoszone zgodnie z przepisami ustawy,
5. inne „koszty niezbędne do wykonywania czynności egzekucyjnych oraz czynności przewidziane przepisami ustawy, jeżeli nie są pokrywane w trybie określonym w art. 39”.

Zawarty w przywołanym przepisie katalog kosztów działalności egzekucyjnej nie jest katalogiem zamkniętym, na co wskazuje użycie w art. 34 pkt 5 sformułowania „inne koszty”. Z tej przyczyny nie jest możliwe udzielenie jednolitej odpowiedzi na pytanie, kto i na jakich zasadach będzie ponosił odpowiedzialność z tytułu niewykonania zobowiązań związanych z kosztami działalności egzekucyjnej.

Ponadto odpowiedź na to pytanie utrudnia obowiązujący stan prawny, który nie pozwala na jednoznaczne określenie, w jaki sposób wydatki składające się na koszty działalności egzekucyjnej podlegają rozliczeniu. Otóż przepis art. 35 ustawy stanowi, że koszty, o których mowa w art. 34, komornik pokrywa z uzyskanych opłat egzekucyjnych. Nie normuje on jednak zagadnienia pokrywania tych kosztów w czasie. Można byłoby zatem wyprowadzić z niego wniosek, że brak jest ram czasowych, w jakich te koszty mogłyby zostać pokryte z uzyskanych opłat. W szczególności z tego przepisu nie można wyprowadzić wniosku, że koszty poniesione w danym miesiącu mogą zostać pokryte jedynie opłatami uzyskanymi tylko w tym miesiącu.

Z drugiej strony przepis art. 63 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, normujący zagadnienie ustalania dochodu zastępcy komornika, również nie normuje w sposób wyraźny zasad rozliczania w czasie kosztów działalności egzekucyjnej. Przepis art. 63 ust. 4 ustawy stanowi bowiem, że dochodem komornika, o którym mowa w ust. 1, 2 i 3, są pobrane i ściągnięte w danym miesiącu opłaty egzekucyjne oraz zwrot wydatków gotówkowych za przejazdy, określone w art. 39 ust. 2 pkt 3, pomniejszone o koszty działalności egzekucyjnej komornika i sumy określone w niniejszym artykule. Wynika z niego, że w celu ustalenia dochodu komornika należy pomniejszyć pobrane i ściągnięte w danym miesiącu opłaty egzekucyjne oraz zwrot wydatków gotówkowych za przejazdy m.in. o koszty działalności egzekucyjnej komornika. Nie wskazuje on jednak, czy te koszty to również koszty poniesione w danym miesiącu, czy też koszty, które zostały poniesione w poprzednich miesiącach, lecz nie zostały z różnych przyczyn odliczone od opłat egzekucyjnych uzyskanych w poprzednich miesiącach.

W tym stanie udzielenie odpowiedzi na pytanie o zasady pokrywania kosztów działalności egzekucyjnej w okresie trwania zastępstwa musi zostać poprzedzone przyjęciem założeń dotyczących rozliczania w czasie dochodu komornika, w tym również kosztów działalności egzekucyjnej. Należy jednak zastrzec, że wobec bardzo skąpych, miernej jakości technicznej i budzących poważne wątpliwości interpretacyjne unormowań dotyczących dochodu komornika założenia te mogą budzić wątpliwości co do ich prawidłowości.

5.2. Zasady ustalania dochodu komornika

Z przepisu art. 63 ust. 4 ustawy zdaje się wynikać, że dochód komornika jest ustalany w okresach miesięcznych. Zatem, ustalając ten dochód, komornik powinien odliczyć koszty działalności egzekucyjnej w miesiącu, w którym zostały one poniesione. Jedynie tak ustalony dochód komornik może uznać za swój osobisty dochód. Jeśli natomiast nie wydatkuje on w danym miesiącu wymagalnej kwoty kosztów działalności egzekucyjnej i w konsekwencji pobiera w danym miesiącu kwotę wyższą, niż wynika to z art. 63 ust. 4 ustawy, to należy przyjąć, że taka kwota wydatków nie może być odliczana w kolejnych miesiącach od uzyskanych w nich opłat egzekucyjnych, w celu ustalenia dochodu, który będzie przypadał zastępcy.

Inaczej powinno się potraktować kwoty kosztów, które nie mogły zostać uiszczane w danym miesiącu ze względu na brak odpowiedniej kwoty opłat egzekucyjnych. Te kwoty powinny zostać odliczone w miesiącu, w którym znajdą pokrycie w uzyskanych opłatach egzekucyjnych i w efekcie zostaną zapłacone.

Należy też dostrzec, że w myśl art. 63 ust. 5 ustawy komornikowi odwołanemu oraz spadkobiercom zmarłego komornika należą się opłaty prawomocnie ustalone przed odwołaniem lub śmiercią. Kwoty te, jak się zdaje, nie są brane pod uwagę przy ustalaniu dochodu w oparciu o przepis art. 63 ust. 4. Niemniej powinny one stanowić źródło pokrycia kosztów działalności egzekucyjnej, które stały się wymagalne przed śmiercią lub odwołaniem komornika, lecz nie zostały uiszczone ze względu na brak przychodów w postaci opłat.

Gdyby jednak okazało się, że również kwota opłat, o której mowa w art. 63 ust. 5 ustawy, jest niewystarczająca na pokrycie kosztów działalności egzekucyjnej, które w przeszłości nie mogły zostać pokryte z powodu braku odpowiedniej kwoty opłat, problematyczne wydaje się pokrycie ich opłatami, które uzyskał zastępca zmarłego lub odwołanego komornika. Za poglądem, iż koszty działalności egzekucyjnej, które w normalnym toku działalności nie zostały pokryte przez zastępowanego komornika ze względu na brak opłat egzekucyjnych w odpowiedniej wysokości, mogą zostać pokryte z opłat uzyskanych w trakcie trwania zastępstwa, przemawia to, że przepis art. 63 ust. 4 nie wprowadza ograniczeń w czasie pokrywania tych kosztów, oraz to, że powstałe w przeszłości zobowiązania z tytułu kosztów działalności egzekucyjnej są najczęściej związane funkcjonalnie z przychodami w postaci opłat egzekucyjnych uzyskanych przez zastępcę.

Natomiast za poglądem, że to odwołany komornik lub też spadkobiercy zmarłego komornika będą musieli pokryć z własnych środków koszty działalności egzekucyjnej przypadające za okres sprzed zastępstwa, przemawia to, że przepis art. 63 ust. 5 u.k.s.e. wskazuje *expressis verbis*, że w trakcie zastępstwa odwołanemu komornikowi lub spadkobiercom zmarłego komornika przysługuje jedynie prawo do uzyskania opłat prawomocnie ustalonych.

Wydaje się, że należałoby opowiedzieć się za pierwszym ze wskazanych poglądów i uznać, że zastępca zmarłego lub odwołanego komornika ma obowiązek pokrycia tych kosztów działalności egzekucyjnej, które nie zostały pokryte przed ustanowieniem zastępstwa z tej przyczyny, że nie było to możliwe ze względu na brak opłat

Wskazane wyżej zasady wyznaczają granice, w jakich koszty działalności egzekucyjnej komornika mogą zostać pokryte opłatami uzyskanymi w czasie zastępstwa. W pozostałym zakresie zastępca nie może ponosić obciążeń finansowych związanych z nieuiszczonymi przez zastępowanego komornika kosztami działalności egzekucyjnej. W szczególności nie może ponosić obciążeń związanych z pokryciem tych kosztów działalności egzekucyjnej, które nie zostały pokryte przez zastępowanego komornika z tej przyczyny, że przychody uzyskane z opłat egzekucyjnych przeznaczył na własne potrzeby.

Brak jest również przepisów, które ustanawiałyby sukcesję praw i obowiązków przez zastępcę komornika czy też ustanawiałyby go osobą odpowiedzialną za dług obciążający zastępowanego komornika. Od tej zasady przewidziane jest tylko jedno odstępstwo dotyczące odpowiedzialności zastępcy komornika z tytułu zobowiązań wynikających ze stosunków pracy.

Zastępca komornika, który czasowo nie może pełnić swoich obowiązków, nie ponosi odpowiedzialności z tytułu zobowiązań wynikających ze stosunku pracy, w tym również z tytułu zobowiązań, które powstały w trakcie pełnienia zastępstwa. Nie jest on bowiem stroną tych stosunków prawnych, zaś ich stroną pozostaje zastępowany komornik.

Inaczej przedstawia się zagadnienie odpowiedzialności z tytułu zobowiązań wynikających ze stosunku pracy zastępcy komornika, który zmarł lub został odwołany. Jak wskazano wyżej, na mocy art. 23¹ § 1 k.p. taki zastępca staje się z mocy prawa stroną dotychczasowych stosunków pracy. Stąd też, jak orzekł Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 listopada 2006 r.⁴, w razie przejścia całości zakładu pracy na nowego pracodawcę i likwidacji pracodawcy dotychczasowego za zobowiązania wynikające ze stosunku pracy powstałe przed przejściem zakładu pracy na innego pracodawcę odpowiedzialny jest tylko nowy pracodawca. W konsekwencji należy stwierdzić, że zastępca komornika, który zmarł lub został odwołany, będzie odpowiadał za ewentualne zobowiązania wynikające ze stosunków pracy z osobami zatrudnionymi w kancelarii zastępowanego komornika.

6. Zasady przekazywania wierzytelom przez zastępcę komornika wyegzekwowanych kwot w sytuacji, w której zastępowany komornik opóźniał się z ich przekazywaniem ze względu na występowanie niedoboru środków finansowych

Wystąpienie sytuacji, w której komornik wyegzekwował, lecz nie przekazał wierzytelowi wyegzekwowanej należności ze względu na brak dostatecznej ilości środków finansowych, nie może mieć miejsca w trakcie normalnego prowadzenia działalności przez komornika. Wystąpienie takiej sytuacji oznacza, że zastępowany komornik dopuścił się przywłaszczenia cudzego mienia. W takim przypadku zastępca komornika nie ponosi odpowiedzialności. Nie ma on również obowiązku podejmowania działań zmierzających do spowodowania przywrócenia stanu zgodnego z prawem.

W wypadku stwierdzenia tego rodzaju sytuacji zastępca komornika powinien każdą wyegzekwowaną przez siebie kwotę przekazać temu wierzytelowi, którego

⁴ II PK 57/06, OSNP 2008, nr 1–2, poz. 4.

wierzytelność została wyegzekwowana. Nie może natomiast – jak ma to niekiedy miejsce w praktyce – przekazać jej innemu wierzycielowi, któremu kwota nie została w przeszłości wypłacona ze względu na niedobór środków finansowych.

W przypadku, gdy występuje niedobór środków w kancelarii zastępowanego komornika, dla oddzielenia rozliczeń dokonywanych przez komornika oraz przez jego zastępcę, najlepszym rozwiązaniem byłoby prowadzenie przez zastępcę odrębnej księgi pieniężnej. Takiej możliwości nie przewidują jednak przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 grudnia 2005 r. w sprawie określenia szczegółowych przepisów o biurowości i ewidencji operacji finansowych kancelarii komorniczych (Dz.U. Nr 266, poz. 2242 ze zm.). Jednakże taki efekt można uzyskać poprzez dokonywanie odpowiednich zapisów w karcie rozliczeniowej. Otóż, w każdym wypadku, w którym zastępca komornika dokonuje rejestracji wypłaty w księdze pieniężnej, może tę wypłatę powiązać z wyegzekwowanymi przez siebie kwotami, poprzez uczynienie wzmianki w kolumnie 12 „Uwagi”, wskazującej której pozycji przychodu odpowiada ta wypłata.

W NUMERZE PPE 1–2/2014:

- 5 Nowelizacja przepisów Kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z 10 maja 2013 r., wprowadzająca nowe obowiązki nałożone na komorników sądowych**
The Amendment of the Code of Civil Procedure Effected by the Act of Law from the 10th of May 2013, Introducing New Obligations Imposed on Judicial Officers
prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski, Katedra Postępowania Cywilnego I, WPiA Uniwersytetu Łódzkiego
- 17 Umożenie postępowania egzekucyjnego w sprawach cywilnych z mocy prawa**
Discontinue of the Enforcement Proceedings in Civil Cases Under the Law
dr hab. Józef Jagieła, prof. nadzw. w Katedrze Postępowania Cywilnego II, WPiA Uniwersytetu Łódzkiego
- 45 Pojęcie „wydania nieruchomości” w sądowym postępowaniu egzekucyjnym**
The Term “Property Release” in the Judicial Enforcement Proceeding
dr Anna Barańska, Katedra Postępowania Cywilnego I, WPiA Uniwersytetu Łódzkiego
- 55 Uznawanie orzeczeń wydanych w sprawach spadkowych na tle rozporządzenia nr 650/2012**
Recognition of Judgments Delivered in Matters of Succession Against the Background of Regulation No 650/2012
dr Agata Harast-Sidowska, adiunkt w Katedrze Postępowania Cywilnego I, WPiA Uniwersytetu Łódzkiego
- 73 Karnoprawna ochrona komornika sądowego jako funkcjonariusza publicznego**
Protection of a Court Bailiff as a Public Officer Under Criminal Law
mgr Sebastian Kowalski, sędzia Sądu Rejonowego w Wałbrzychu

W NUMERZE PPE 3–4/2014:

- 5 Egzekucja ze spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu a prawo do lokalu socjalnego**
The Execution of the Cooperative Ownership Right to the Premises the Right to a Social Housing
dr Joanna Mucha, WPiA Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu
- 25 Dopuszczalność obciążenia hipoteką nieruchomości Skarbu Państwa – głos w dyskusji**
The Admissibility of the Encumbrance of the Properties of the State Treasury with a Mortgage – an Opinion
*Szymon Romanow, aplikant adwokacki
Krakowskiej Izby Adwokackiej*
- 43 Postępowanie o wyjawienie majątku. Próba wykładni art. 918¹ k.p.c. Wniosek *de lege ferenda***
Assets Disclosure Proceedings. An Attempt to Interpret the Article 918¹ of the Code of Civil Procedure. 'De lege ferenda' Proposal
Maciej J. Naworski, sędzia Sądu Rejonowego w Toruniu
- 57 Komornik jako administrator danych osobowych**
A Judicial Enforcement Officer as a Personal Data Administrator
*Artur Flak, asesor komorniczy w kancelarii komorniczej
komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w Będzinie*
- POSTĘPOWANIE EGZEKUCYJNE ZA GRANICĄ**
- 71 Ochrona wierzycieli w świetle rozwiązań słowackiego kodeksu karnego**
Protection of Creditors in the Light of the Solutions of the Slovak Criminal Code
dr Zygmunt Kukula

W NUMERZE PPE 5–6/2014:

- 5 Zakres kompetencji tymczasowego nadzorcy sądowego**
The Competence of the Temporary Court Supervisor
*dr hab. Rafał Adamus, prof. nadzw. w Zakładzie
Prawa Gospodarczego, Handlowego i Upadłościowego,
WPiA Uniwersytetu Opolskiego, radca prawny*
- 23 Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności Europejskiemu Tytułowi Egzekucyjnemu**
The Procedure to Append an Enforcement Clause to a European Enforcement Order
*dr Maciej Muliński, adiunkt w Katedrze Postępowania Cywilnego I,
WPiA Uniwersytetu Łódzkiego*
- 41 Stosunek powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności do powództwa o ustalenie nieistnienia egzekwowanego roszczenia**
The Ratio of Action to Deprive the Executive Title Feasibility of the Action to Establish the Non-existence of the Enforced Claims
*dr Joanna Mucha, adiunkt w Zakładzie Postępowania Cywilnego,
WPiA Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu*
- 57 Stwierdzenie wykonalności orzeczeń wydanych w sprawach spadkowych na tle rozporządzenia nr 650/2012**
Declaration of Enforceability of Judgments Delivered in Matters of Succession Against the Background of Regulation No 650/2012
*dr Agata Harast-Sidowska, adiunkt w Katedrze Postępowania Cywilnego I,
WPiA Uniwersytetu Łódzkiego*
- 71 Grzywna i areszt w celu przymuszenia dłużnika do wykonania czynności, której inna osoba za niego wykonać nie może**
Fine and Arrest Used to Force a Debtor to Take an Action that Cannot be Performed for him/her by Another Person
*Artur Żurowicz, asesor komorniczy przy Sądzie Rejonowym
Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie*

W NUMERZE PPE 7–8/2014:

ARTYKUŁY

- 5 **Postępowanie egzekucyjne prowadzone w Polsce na podstawie Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego**
The Enforcement Procedure Conducted in Poland on the Basis of a European Enforcement Order
dr Maciej Muliński, adiunkt w Katedrze Postępowania Cywilnego I, WPiA Uniwersytetu Łódzkiego
- 25 **Pobranie i rozporządzenie czynszem najmu lub dzierżawy w razie ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego**
Collecting and Disposing Lease or Tenancy Rent in the Event of Liquidation Bankruptcy
dr Tomasz Czech, radca prawny
- 51 **Zapłata przez dłużnika na rzecz wierzyciela określonej sumy pieniężnej w egzekucji tzw. czynności niezastępowalnych – rozważania teoretyczne nad zastosowaniem środka przymusu**
Payment of a Specific Sum in the Enforcement of So-called Irreplaceable Activities by a Debtor to a Creditor – Theoretic Considerations on the Application of Coercive Measures
Artur Żurowicz, asesor komorniczy przy Sądzie Rejonowym Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie

REFERATY

- 69 **Eksmisja a prawa człowieka**
Eviction and Human Rights
dr Zenon Knypl, sędzia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku w stanie spoczynku

W NUMERZE PPE 9–10/2014:

ARTYKUŁY

- 5 Powództwa przeciwegzekucyjne wnoszone w Polsce w związku z Europejskim Tytułem Egzekucyjnym**
Counter-Execution Actions Brought in Poland in Connection with a European Enforcement Order
dr Maciej Muliński, adiunkt w Katedrze Postępowania Cywilnego I, WPiA Uniwersytetu Łódzkiego
- 21 Czynności syndyka w niemieckim postępowaniu w sprawach niewypłacalności i polskim postępowaniu upadłościowym – wybrane zagadnienia**
An Official Receiver's Activities in German Insolvency Proceedings and Polish Bankruptcy Proceedings – Selected Issues
Mirosław Piechowiak, doktorant WPAiE Uniwersytetu Wrocławskiego
- 41 Nabycie nieruchomości na licytacji przez osobę z ujawnionym roszczeniem o zawarcie umowy przyrzeczonej**
The Purchase of a Real Estate by Bidding at an Auction by a Person with a Registered Lease to Sign a Contingent Contract
Paweł Bojarski, współnik w Kancelarii Radców Prawnych
- 51 Podstawy wykreślenia w księdze wieczystej wpisu ostrzeżenia o wszczęciu egzekucji z nieruchomości**
Bases of Deleting the Entry of Warning about Starting the Execution of Real Estate in the Land Register
Daniel Jakimiec, referendarz sądowy przy Sądzie Rejonowym w Człuchowie, doktorant UG

GŁOSY

- 65 Opłata stosunkowa w egzekucji z nieruchomości w razie przyłączenia się kolejnego wierzyciela do egzekucji z nieruchomości (art. 927 k.p.c.). Głosa do uchwały SN z dnia 18 lipca 2012 r., sygn. akt III CZP 27/12**
A Proportional Charge in Enforcement Against Real Property in the Event of a Subsequent Creditor Joining Enforcement Against Real Property (Art. 927 Code of Civil Proceedings). A Gloss to the Resolution of the SC of 18 July 2012, File Reference no. III CZP 27/12
Artur Żurowicz, asesor komorniczy przy Sądzie Rejonowym Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie

W NUMERZE PPE 11–12/2014:

ARTYKUŁY

- 5 Ochrona osób eksmitowanych przed bezdomnością
w świetle obowiązujących przepisów**
Protection of Evicted Persons Against Homelessness
in Light of the Current Legislation
*Dariusz Przyczyna, asesor komorniczy,
doktorant WPiA Uniwersytetu Jagiellońskiego*
- 25 Zmiana statusu nieruchomości w toku egzekucji
uproszczonej – uwagi na tle zadania (kazu)
przygotowanego na egzamin komorniczy 2014**
Change of the Status of the Real Estate in the Course
of the Simplified Execution – Comments Made on Background
of the Tasks Prepared for the Bailiff Exam 2014
*Adam Wiśniewski, radca prawny przy Okręgowej Izbie
Radców Prawnych w Łodzi*
- 39 Nakład pracy komornika jako kryterium
ustalenia opłaty egzekucyjnej**
A Bailiff's Workload as the Determining Criterion
for the Enforcement Fee
*dr Zenon Knypl, sędzia Sądu Apelacyjnego
w Gdańsku w stanie spoczynku*

OPINIE

- 53 Opinia dotycząca niektórych aspektów statusu
prawnego zastępcy komornika sądowego**
Opinion Concerning Some Aspects of the Legal Status
for the Substitute Bailiff
*prof. zw. dr hab. Marek Kalinowski,
Katedra Prawa Finansów Publicznych WPiA UMK w Toruniu*

Currenda Sp. z o. o.
Aleja Niepodległości 703A, 81-853 Sopot
tel.: 58 550 38 75, 58 550 38 76
faks: 58 550 38 75 w. 26
e-mail: ppe@currenda.pl
www.currenda.pl